

DIELA MAJSTRA PAVLA

Na úpäti Vysokých Tatier a Pienin, po oboch stranach štátnej hranice Poľska a Československa, rozkladá sa svojrázny kraj kútkov ticha a romantiky, čara panenskej prírody a umeleckých pamiatok, ktoré patria k jedinečným prejavom výtvarného umenia. Je to kraj, ktorému sa už od pradávna hovorí — Spiš, a o ktorom nikdy nebudé sa môcť jedenkrát napsať všetko zaujímavé, staré i nové a krásne, čo sa v ňom nachádza a skrýva.

Zrúcaniny starých hradov, pamiatkové rezervácie, veže gotických kostolov, renezančné zvonice, drevené figurky svätíc, vtákov alebo zvierat, útulné dolinky a skalnaté vrchy. Do nekonečná dalo by sa študovať historiu tohto kraja, rôznojazyčné nápisu rímskych legií a stredovekých vojakov. Sledovať osudy spišských dediniek a mestečiek, pôvod ich mien niekedy prekvapujúcich a zaujímavých, ktoré vznikli vo veľmi vzdialých časoch a vyvodia sa od lákavých potokov, drevených hradov, Talianov — Vlachov, belavých travertinových kameňov a dokonca nazývajú sa tiež ako dni v týždni — je tu Spišský Štvrtok, Spišská Sobota a iné. Mohli by sme študovať zaujímavé povesti i poverovacie listiny až z 12. alebo 13. storočia, legendy a povery...

Dnes však v našich potúlkach po Spiši navštívime slovensku Levoču. Tým viac, že pásmo poľsko-československej turistickej konvencie má byť poširené a vraj zahrne aj levočské pohorie.

NA STOPÁCH PENTAPOLITANY

To kedysi slobodné kráľovské mesto, neskôr sídlo spiškej župy vzniklo roku 1263, ale už roku 1271 bolo hlavným sídlom provincie saských kolonistov, a patrilo dokonca medzi najväčšie vtedajšie mesta bývaleho Uhorska. Najväčší však rozmach dosťava za vlády Anjouvcov, keby to Levoča stala sa strediskom tranzitného obchodu a zaujímala významné postavenie v spolku piatich hornouhor-ských miest nazvaných kedysi Pentapolitana. Ostatné mestá — Košice, Prešov, Bardejov a Sabinov mali v tomto spolku len druhoradý význam.

Tým mala Levoča rôzne práva a privilegia. Bohatla najmä z obchodu tým viac, že tovar prevažaný uhorskými kupcami do Poľska, Sliezka a Uhorska musel byť v Levoči vystavený na predaj 15 dní a len to, čo sa tu nepredalo, mohlo po zaplatení cla iste dalej. Levočských kupcov však sa to netýkalo, lebo na základe privilegia kráľa Žigmunda slobodne predávali svoje výrobky po celom Uhorsku, a to bez ohľadu na miesta skladu a colné výsady iných miest.

Horko-fažko to znášali susedné mestá, najmä Kežmarok, ktorý zastavil na privilegia Levoče chytré pasce, a čakal len na priaznivu príležitosť.

Stalo sa ňou zničenie Kežmarku hutsimi, a s ním všetkých privilegií, ktoré mesto malo. Aby získali nové Kežmarčania museli sa obrátiť na panovníka o ich obnovenie. Vtedy požiadali aj o obnovenie vraj zničených vo vôle privilegií práva skladu, ktoré však im predtým nepatrilo. Panovník si to nevšimol a patričné listiny podpísal. Tým Kežmarok predchytil Levoči kupcov. Vyvolalo to medzi obooma mestami válu, ktorá sa tiahla až sto rokov.

Vojny a najmä katastrofálny požiar v roku 1550 priniesli Levoči hospodársky a spoločenský úpadok, z ktorého opäť na krátko sa vzmohla až v 16. storočí.

DREVENÝ KLENOT

Avšak vtedy vznikli zachované po-dnes malebné starobylé pamiatky, ktoré namajú v strednej Európe roveň.

Ich pôvab, najmä krásu dreveného klenotu slovenskej gotiky akým je dielo majstra Pavla z Levoče od dávna si všimli aj rozliční umelci, spisovatelia a maliari.

Mnohí z nich vysedávajú na námesti a stvárujú malebné motívy radnice, alebo riadky úzkych, krivovalkých a strmých uličiek. Na olejoch, akvareloch, na drevorytoch, vo fotografií a v reprezentatívnych monografiách preslavujú Levoču známu svojimi pamiatkami v širokom svete. Múzeum v 400-ročnej radnici, ktorej pozoruhodná architektúra dominuje na slávnom levočskom námestí kde od jara do jesene na premnohých kvetinových kobercoch konkurujú o prevenstvo všetky farby maliarskej palety s niuansami všetkých vôni. Obdivujú staru pracháreň s gotickou križovou chodbou, s renezančným nádvorím, kedysi patriciovské paláce s neobvyklé krásnym plastickým priečelím Thurzovho domu, zachované hradby s mestskými branami a gotickým chrámom svätého Jakuba s nádhernými sochárskymi a maliarskymi prácam, ktoré drevený oltár patri k svetovým raritam. Autorom oltára a nástenných malieb je

MAJSTER PAVOL

Historia o majstrove Pavlovi zachovala pomerne málo. Bol to Slovák, žil tu a tvoril na začiatku 16. storočia. Jeho dielom je unikatný gotický oltár — klenot sochárskej práce, vysoký 18,6 metrov a 6. metrov široký postavený v starom Jakubovom chráme takmer bez železných prípor a klincov, obdivovaný celým svetom. Tu sa nachádzajú tiež Pavlove nástenne malby, ktoré tvoria ovzdušie z obdobia vyše tristo rokov pred nami.

Majster Pavol pracoval v Levoči okolo roku 1500, bol tiež v Krakove kde sa stretol s chýrnym poľským majstrom Vitom Stwoszem tvorcом krakovského slávneho oltára. Bol tiež, ako Vit Stworz v Norimberge. Vieme tiež, že roku 1525 bol zvolený do levočskej mestskej rady, a je to skoro všetko, lebo už v roku 1542 sa k daňovému úradu prihlásila jeho žena — vdova. Majetok jej nebola malý — 60 zlatých, ale predsa daleko jej bolo do bohatších mešťanov.

Zostalo po ňom veľkolepe dielo. Jego hlavný oltár pretrval bez opravy 500 rokov, až v roku 1954 štvrťa bratia Kotrbovci po dlhoročnej práci ho reštaurovali a za túto prácu boli vyznamenaní štátou cenou Klementa Gottwalda.

Cena tohto diela je tak veľká, že dala by sa len fažko zistíť. A predsa záujemcov a kúpu tohto krásneho unikatu bolo viac. Tu pripomeňme, že už rakúsky cisár František Jozef I., chcel ho pri zakladaní gotického chrámu vo Viedni kúpiť za 5 miliónov zlatých. Nepodarilo sa mu to však, ako aj anglickému múzeu, ktoré zaň ponuklo až 20 milión korún.

Majster Pavol z Levoče „Státie sv. Jakuba“ (Detail, prvá Štvrtina 16. storočia)

ZAMYSLENIE NAD DEJINAMI

1000 rokov je veľa. Koľko vody preteklo Vislou, Vltavou i Hronom. Pokolenia Poliakov, Čechov a Slovákov rodili sa a umierali. Normálne osudy človeka a celých pokolení. Predsa však každé pokolenie prinášalo niečo poctivé a konštruktívne do celonárodnej pokladnice i do pokladnice susedov. Nedávno niekto napísal, že žijeme popri sebe, ale málo sa poznáme, len cez Jánošíka, Švejka a Ondráška. Nie je to pravda, lebo nejedná sa tu natoľko o poznanie podrobnosti, na čo iste myslí autor, ktorý asi nepoznal zásadu, aby sa susedovi nehľadalo do hrncov, ale čo je podstatné o vzájomnom susedsku úctu, o spoločne pôsobenie pre obohatenie kultúrnych a iných hodnôt celej Európy v ktorej žijeme, o vytváranie dobrého príkladu pre iných na pozadí týchto pomerov, o vzájomné bratstvo a jeho praktické potvrdenie. V tomto zmysle poznáme sa dobre a máme sa čím pochváliť. Aj keď vzdelený človek z tej alebo druhej strany nevie, kto to bol Amos Komenský, čo to bola „Veľká Didaktika“, alebo kto to bol Kazimierz Brodziński. Nie je to podstatné.

Výročie povzbudzuje k mimoriadnemu akcentovaniu zväzkov medzi národnmi Poľskom, Čiech a Slovenskom, medzi Poľskom a Československom. Je to tradícia a dalo by sa namietať len to, že snad príliš málo akcentovali sme tento problém pri príležitosti tak významného výročia. Ale jedna sa aj o to, aby tieto záležitosti vyfahovali bežne. Súčasne, keď v našich krajinách vládne socialistické zriadenie venovali sme tomu veľa práce, ako nikdy doteraz, hoci dejiny vravia, že ani voľakedy ako sa to vrávaj „nezasypavali hrušky“

SPRIEVOD TISÍCROČIA

Neobvyklý bol uplynulý mesiac. Neobvyklý — lebo spletli sa v ňom stránky tisícročných dejín so súčasnými dejinami Ľudového Poľska. Milióny ľudí v celej krajine oslavovali ho v ovzduší radosti, hrdosti, dôvery v budúcnosť.

Neďalek boli tie tisícročné dejiny. Nie raz a nie dvakrát poľský národ v krvavých bojoch musel brániť svoju vlast. Mimoriadne nebezpečné boli posledné desaťky rokov nášho storočia. Útočné snahy nemeckejho imperializmu. Dve krvavé svetové vojny prešli poľskými zemiami. Ale poľský národ zdolal tieto tažké skúšky a Poľsko vošlo na cestu socializmu.

Túto cestu, len pred 22 rokmi, ku koncu II. svetovej vojny, hlásil Manifest PKWN, dokument — ktorý svojim pokrovkovým programom nemal obdobu v priebehu celých poľských dejín. Hlásal, že Poľsko vznikne vo svojich historických hraniciach, že budú premenené na čin úlohy spoločenskej revolúcii. Obidve tieto základné záležitosti stali sa skutočnosťou. Zvisiaľ ten prúd, za ktorý bojovali najlepší synovia poľského národa v priebehu uplynulých storočí. Ich túžby, ideálne našli svoje pokračovanie a stelesnenie v Ľudovom Poľsku, v ktorom ľud uchopiacvládu prečiarkuje to, čo tragickej vplyvalo na jeho dejiny, buduje a rozvíja to, čo je v záujme celého národa, mení celý štát, mení ho na moderný hospodársky a politický organizmus.

Heroické, ale aj nie vždy tanké boji roky po nezabudnuteľnom roku 1944. Roky vojny, boja s reakčným podzemím, roky odbudovávania a výstavby. Naučili nás tvrdesti a opti-

mizmu. Naučili, že nadšenie a trievzvá kalkulácia, hospodársky výpočet a riziko sú nutnosťou. Naučili nás pravdy, že v krajine, v ktorej vládne neexistujú také prekážky, ktoré pod vedením strany nedali by sa zdolať. Pravdu týchto slov potvrdzujú roky veľkého pokroku a rozvoja národnohospodárstva, vedy, kultúry, Ľudovej armády, všetkých sociálnych vymozieností.

Tento rok, ako rok-ročne, naša krajina dostala krásny dar. Na priemyselnej mape vyrástlo nové stredisko poľského alumínia v Konine a poľskej celulózy, ako aj dusíka v Puławach. Ako predtým ocele, chémie, petrochémie, elektronika, ľudného stavebnictva, atomistíky a mnohých, mnohých iných. Stále hlasnejšie je na svete tiež o poľskej vede a technike. O poľských automatoch a lodiach. O poľských odbornikoch pracujúcich v rámci exportu poľskej myšlienky na rôznych kontinentoch. Tie veľké podstatné, a neodvratiteľné zmeny v Ľudovom Poľsku, ktoré sme budovateľmi a hospodárm posunuli dejiny tisícročného štátu na nové socialistické koľaje. Našimi úspechmi, spolu s nami tešia sa úprimne a srdečne naši priatelia v bratských socialistických krajínach a priaznivo nakanonén ľudia v krajinách, v ktorých ešte vládne kapitál.

Súčasne stále hlasnejšie zaznievajú vo svete naše konštruktívne mierové plány ako aj stále hnevlivejši hlas poľského národa domahajúceho sa ukončenia zločinnejkej agresie USA proti vietnamskému národu. Dali tomu svoj rozhodný výraz tiež naše práce v porade štátov členov Varšavskej

v popole" a dôrazne akcentovali priateľstvo a bratstvo našich národov. Jedna sa len o to, aby sme to rozili i naďalej a ešte dôraznejšie. Určite nebolo by na škodu, aby sa týmto otázkam venovalo viac miesta napríklad v školských učebničiach. Nielen pri priležitosti Grunwaldu a Žižku, ktorého maľoval Jan Matejko, ktorý ako vieme bol pôvodom Čech. Ale tiež o iných záležitostiach vratieť mládeži. Nedávno prezeral som tlač našich spriateľených krajín. Československá tlač veľa písala o poľskom Balte, nota bene studenom, ktorý má krátku sezónu a turistické zariadenia ešte nie vždy na najvyššej úrovni. Naša tlač veľa písala o československom automobile Škoda 1000 MB ktorý je pekný, ale mnohí majitelia stažujú sa na pretekanie oleja. Nekritizujem túto publicistiku, ale dominievam sa, že je nutné ju prehľbovať, obohatovať o hodnoty z minulosti. A nielen tento rok, ale vždy.

* * *

Výstava 1000 rokov československo-poľských kultúrnych vzťahov otvorená posledne v Československom kultúrnom stredisku vo Varšave je hodnotná. Bohaté exponáty (v tom mnohé originálne) nútia k chvíľke uvažovania o krásnej minulosti našich susedných národov.

My krvi, duchem pobratreny kmény
i náději a věrou tou
jak jediného řetězu by členy
se slučme pevnou jednotou.
(Maria Konopnická)

Nepoznal som túto báseň Marie Konopnickej Na zdar Čechům vo výbornom preklade E. Krasnoborskej. Nehanbím sa priznať k tomu, tak ako ešte raz napišem, že práve za túto výstavu je treba organizátorom vyslovíť veľké uznanie a je to správne, že navštívia s ňou aj mesta mimo Varšavu. Dozvedel som sa tiež, že v súčasnom Československu sú mnohé polonistické strediska. Okrem Karlovej univerzity v Prahe, Palackého univerzity v Olomouci, Purkyné v Brne a Komenského v Bratislave pôsobia ešte týmto smerom dva pedagogické inštitúty (v Ostrave a Trnave) ako aj 6 iných vedeckých inštitútorov. Koľko je tu vydaní Mickiewicza, Kochanowského, Sien-

zmluvy v Bukurešti i podpísana nami deklarácia. O tom že nás národ nílen protestuje, ale i činne pomáha ľudinskému vietnamskemu národu v jeho boji s americkým imperializmom, a že je pripravený zväčšíť túto pomoc, vrazil súdruh Wiesław, I. tanomník KC PZPR.

V preddeň dňa korunujúceho dvojité sviatok — 21. júla, Sejm Poľskej Ľudovodemokratickej republiky na svojom mimoriadnom zasadnutí, s hlbohou pozornosťou vypočul si slová Władysława Gomułku, ktorý zo sejmovej tribúny vrazil za tri politické strany PZPR, ZSL a SD, ktoré sú jadrom Fronty Národnej Jednoty. V schválenom uznesení Sejm plne akceptoval sprievodné myšlienky, ako aj uzávery predložené v tomto prejave i vyslovil uznanie všetkym občanom, ktorí svoju námezdnu a verejnou prácou, svojou obetavosťou a činnou účasťou v celonárodných manifestáciach pri priležitosti Tisícročia prispeli k patrčnému ucteniu veľkého jubilea Poľska. Sejm vyslovil presvedčenie, že tieto oslavu ešte pevnejšie zomknú celú spoločnosť vo Fronte Národnej Jednoty, v práci pre dobro a rozkvit krajiny za uskutočnenie ideálov socializmu, mieru a bratstva národa.

Kulminačným dňom oslav dvadsaťteho druhého výročia Manifestu, obodenie poľského štátu po druhej svetovej vojne s celonárodným výročím Tisícročia, jestovania poľského štátu — bol 22. júl. Ten deň na rozliahloj námestí Defilad vo Varšave, pozdĺž osy Marszałkowskej ulice, konala sa najväčšia po vojne vojenská prehliadka, ktorú sme sledovali priamo na

obrazovkach našich televízorov a budeme pozerať na plátnach našich kín.

Pred čestnou tribúnou s predstaviteľmi najvyšších štátnych a stranických orgánov, pred tisícami občanov, ktorí sa tu zhromaždili, pochodovali historické jednotky vojov Chrobáho, rytieri Grunwaldu a trinástrónej vojny, vojaci národných povstaní, septembra 1939 a dobyvatelia Berlína.

V pešich kolónach šli vojaci súčasných vojenských vysokých škôl a akademíí, všetkých druhov modernej armády a za nimi s hlasitým burácaním motorov, obklopené modravým dýmom, motorizované jednotky, obrnené transportery, samobežné delá, protiletadlové riadené strely, rakietový oddiel moderných taktických raket a samozrejme tanky.

Prehliadku sily a vzorného vyškolenia zahajilo nezabudnuteľné defilé poľského letectva, ktoré vo výške 1000 metrov predviedlo štylizovaného poľského orla, číslo 1000, bielo-červenú šachovnicu i najmodernejšie lietadlá ovela rýchlejšie ako zvuk. Uzatvárajú vojensku prehliadku, za obrovským transparentom „Mladí svojej vlasti“ pochodovali predstaviteľia všetkých mládežníckych a športových organizácií, zo všetkých vojvodstiev Poľska.

Bola to nádherná prehliadka nielen sily nášho národnohospodárstva, schopnosti nášho priemyslu, výsledkov našej vedecko-technickej myšlienky, ale i precízneho školenia Ľudovej armády. Pýcha nášho socialistického štátu, ktorý túto armádu vytvoril.

kiewicza, Prusa a mnohých iných našich spisovateľov a básnikov nevravia ani o umelcoch iných odvetví, ktorí boli bohaté zastupení. Jeden môj priateľ zo Slovenska, ktorý navštívil výstavu upozornil mňa však, že na výstave je primalo akcentovaná spolupráca slovensko-poľská. Trošku mal aj pravdu, vrazil o takých nedostatkoch, ako neakcentovanie na výstave (písom tak, ako som si to zaznamenal) Pavol z Levoče — Wit Stwórz, slovenské piesne o víťazstve Jána Sobieskeho pri Viedni, poľsko-slovenské pomery v období reformácie, hudba Mateja Kamenského k prvej poľskej opere „Nędza uszczęśliwiona“, podporovanie novembrového povstania Štúrom a jeho skupinou, a januárového slovenského básnikom a vlastencom J. B. Bellom, Lehockým a inými. Z nových čias bolo by dobre spomenúť len účasť Poliakov v Slovenskom národom povstani a Slovákov vo Varšavskom povstani. Bolo by dobre toto načraviť, vedť by to len obohatilo krásnu výstavu.

* * *

Ako veľmi aktuálna je lekcia histórie, nielen pre zainteresované národy, ale aj pre iných. Nie vždy na toto myslíme, pre nával práce, často zabúdame na tieto krásne stránky našich dejín. Práve preto výstavy tohto druhu sú mimoriadne hodnotné. Pri tejto priležitosti zistujeme, že spolupráca našich národov, poľského, českého a slovenského, ako aj našich štátov, vždy prinášala obojstranné zisky. Od najdavnejších čias spájalo naše národy vedomie spoločného slovenského pôvodu. Uvedomovali sme si nutnosť a účinnosť spoločnej obrany, najmä voči agresívny nemeckým silám a tiež, že Ľudové styky poľsko-československé siahajú obdobia husitských vojen. Hospodársky rozvoj bol tiež výsledkom dobrých stykov (napr. druhá polovica 18. storočia). A konečne si uvedomujeme, že revolúčna pôsobnosť našich krajín v minulosti priaznivo pôsobila na rozvoj vzájomných stykov medzi nami (o.i. rok 1848). Také zistenia, z ktorých každý je témou pre samostatné spracovanie v historickom zmysle, a mnohé, ktoré už iste boli spracované, dovoľujú plne pochopiť dobrodenia dneška a našej dnešnej skutočnosti, ktorá dovoľuje plné, plynule rozvíjanie všeestranných stykov medzi našimi krajinami. To podporuje vieru a presvedčenie, že plody týchto priateľských a bratských stykov budú stále dozrievať a slúžiť nám všetkým.

Marian Kaškiewicz

V
CSSR

AKO ŽIJU SUSEDIA?

Odpoved' na tú otázku nie je ľahká. Týka sa veľkej ľudskej spoločnosti. Sú to ľudia rôznych povolaní, rôzne zarabajúci. Preto musíme vráťte súčasne o veľkých rodinách, o zámožných z minulosti a tých, ktorí len teraz všetko nadobúdajú. Jedným slovom musíme vráťte o mnohých činiteľoch, ktoré stvárnjujú tzv. životnú úroveň. Sú však isté činiteľ, podľa ktorých môžeme si stváriť celkom všeobecný názor o aktuálnej zámožnosti tej ktorej krajiny. Ekonomisti ich využívajú, aby na ich základe zhodnotili a robili uzávery do budúcnosti, predvídajúc pokrok alebo stagnáciu.

Posledne v Žyciu Gospodarczom bol uverejnený zaujímavý článok Jána Pilata „CSSR — životná úroveň“. Je zahodno si tento článok povšimnúť, lebo je pokusom ukazania v tejto oblasti tak výsledky, ako aj aktuálne problémy, ktoré je nutné riešiť, aby bolo stále lepšie, stále bohatšie. A takto z článku sa dozvedáme následovne:

MZDY

V oblasti miedzí sú v Československu najväčšie ťažkosti. Asi 3/4 pracujúcich dostáva mzdu vo výške 1.400 Kčs s výkymmi do 33%. Pozorujeme v tomto jav nesprávne hodnotenia intelektuálnej práce. Pôsobí to napríklad, že mzda učiteľa, ktorý vychováva deti do 15 rokov je o 1/3 menšia ako mzda zámočníka atď. Súčasne československí ekonomisti vyvodia z tohto stavu uzávery, a štát usiluje najst prostriedky, aby riešil túto nepríliš zdravú situáciu. Predvíta sa, že do roku 1970 budú zvýšené mzdy najmä učiteľov a zamestnancov zdravotníctva.

V OBLASTI SPOTREBY

Ceskoslovensko má vysokú individuálnu spotrebu. Ako píše autor, dá sa porovnať s najvyspelejšími západnými krajinami, v niektorých oblastiach ich dokonca predbieha.

Každý občan ČSSR denne konzumuje priemerne 3100 kalórií, je to viac ako v Rakúsku, Belgicku, Francúzsku, NSR a Švédsku. Ako vidime československá rodina vydáva veľa na jedlo — 48% svojich výdavkov. Je to veľa. Zaznamenáva sa tiež, že v spotrebe prevládajú sýtiace výrobky (múka a mliečne výrobky) so škodou pre živočíšne výrobky (mäso, vajíčka, mlieko, tuky). Zmena tejto proporcii závisí, nielen od chutí občanov, ale aj od možnosti zvýšenia importu a lepších výsledkov vlastného polnohospodárstva.

V oblasti spotreby priemyselných výrobkov má Československo popredne miesto vo svete. Na jedného obyvateľa ročne prípadá 12 kg textilného vlákna, 4,3 párov obuví. Sú už všeobecne predmety, ktoré sú nutným vybavením modernej domácnosti, práky, ľadničky, vysavače, televízory. Len v počte automobilov Československo nevydržia porovnanie s vyspelými západnými krajinami.

BYTOVÝ PROBLÉM

V Československu, tak ako všade na svete bytová situácia je problémom. Priemerný byt v ČSSR má 2,8 miestnosti a býva v ňom 3,6 osôb. To je obraz situácie. Prevážajú 1 a 2 izbové byty, v takých bytoch býva viac ako 70% obyvateľov. Plánuje sa postupný prechod k výstavbe troj a štvorizbových bytov. Predvíta sa tiež, že bytový problém bude uspokojivo vyriešený do roku 1975 a len o 10 rokov neskôr Československo dosiahne úroveň najvyspelejších európskych krajín.

KOLKO PRACUJÚ?

Posledne bol v Československu zavedený 44 hodinový pracovný týždeň. Vďaka tomu pracujúci

majú dve voľne soboty na mesiac. Autor predvída ďalšie rozhodnutia tohto typu, ktorého výsledkom bude norma schválená Medzinárodnou organizáciou práce — pracovný týždeň 40 hodín a 5 dní.

VYUŽÍVANIE VOĽNÉHO ČASU

Posledne sa stále viac vráví o voľnom čase a spôsoboch jeho využitia. Lebo voľný čas je dôležitým činiteľom určujúcim životnú úroveň krajiny. V Československu občania podstatnú časť voľného času venujú na vzdelávanie. Veľa času všetkým, a najmä ženám kradne televízor, ktorý je už všeobecným javom. Ženy majú menej voľného času pre dodatočné práce v domácnosti. Sú tiež pomere veľké rozdiely medzi mestom a dedinou, samozrejme horšie je na vidieku.

* * *

Tieto zaujímavé údaje nevyčerpávajú samozrejme otázkou životnej úrovne v ČSSR. Kvôli plnému obrazu bolo by tiež treba vziať na zreteľ mnohé ďalšie činiteľ. Autor Ján Pilat preto píše: „Obsah článku nedovoľuje, aby sme sa nimi podrobne zaobrali, ale dá sa povedať, že sú tu také úspechy, ako aj vady. A perspektívy. Asi nebudem preháňať, keď Československo zo zorného uhla životnej úrovne započítame medzi vyspelé krajiny sveta. Problémy, ktoré sú v tejto oblasti, aj keď nevelké, sú alebo budú vyriešené“.

POL'NOHOSPODÁRSTVO BRATSKÉHO ČESKOSLOVENSKA

Poľnohospodárstvo našich južných susedov vždy bolo pýchou národov Československa. Priemysel bohatoh zásoboval poľnohospodárskymi strojmi a umelými hnojivami. Už pred II. svetovou vojnou bolo na vysokej úrovni odborné poľnohospodárske školstvo a družstevníctvo, najmä v oblastiach obývaných Čechmi. Mimoriadne široko rozvíjalo sa družstevníctvo mliekárenske, liehovarníctvo, sušiarne a družstevné cukrováry.

Po oslobodení Československa spod hitlerovskej okupácie, začali podobne ako u nás v Poľsku pretváranie dávnej, kapitalistickej agrárnej štruktúry. Plán bol obsiahnutý už v košickom programe zo dňa 5. apríla 1945 roku.

Ihneď po slobodení celého územia štátu, bola prevedená poľnohospodárska reforma, ktorá prebiehala v troch etapach. V prvej etape konfiškovalo sa pôda, ktorá patrila Nemcom, Maďarom a kolaborantom, ktorí spolupracovali s nemeckými fašistami. Vtedy skonfisovali viac ako 2,9 mil. hektárov pôdy, z čoho 1,6 mil. ha ornej pôdy. Viac ako 1,1 mil. ha podelili medzi 303 tis. bezzemkov a malo-rolníkov, ostatok prevzal štát.

V druhej etape revidovala sa burzožná pozemková reforma z rokov 1945 — 1947, ako aj konfiškovali sa cirkevné statky, ktoré boli väčšie ako 50 hektárov.

Skutočná pozemková reforma bola prevedená len r. 1948, v súhlase so zásadou „pôda patrí tým, ktorí na nej pracujú“. Vtedy boli aj definitívne likvidovaní veľkostatkári. Vo výsledku pozemkovej reformy bolo uprenené robotnícko-sedliacke spojenectvo, a stredný rolník stal sa hlavným producentom poľnohospodárskych výrobkov. Počet poľnohospodárskych robotníkov vykorisťovaných burzožnou a statkárnou, klesol zo 690 tis. r. 1930 na 141 tis. roku 1948. Robotníci, ktorí nevyužili pridelovanie pôdy z pozemkovej reformy stali sa spolugazdami na štátnych majetkoch.

Pre vytvorenie lepších podmienok využívania vedy, techniky a mechanizácie rolníctva, roku 1949 začalo sa organizovať jednotné rolnícky družstvá. Už roku 1957 jednotné rolnícke družstva gazdovali na 51,9% celkového povrchu ornej pôdy, a štátne majetky na asi 14% celkového povrchu ornej pôdy.

Socialistická prestavba rolnictva našich južných susedov umožnila značne zniženie počtu zamestnancov v poľnohospodárstve a prechod veľkého počtu obyvateľov viedieku do práce v priemysle. Malo to vplyv na pozdvihnutie životnej úrovne obyvateľstva, najmä týka sa to Slovákov. Ako vieme pred vojnou Slovensko čo sa týka výstavby priemyslu bolo diskriminované českou burzožáziou.

Dôležitým porovnávacím ukazovateľom, keď vŕavíme o stupni spriemyselnenia tej ktorej krajiny, je počet obyvateľstva zamestnaného v priemysle a na roli. Ako to vypadá v porovnaní s Poľskom?

Ked v Poľsku roku 1931 z práce v rolnictve udržiavalo sa 70,3%, v Československu 38,3%, roku 1963 tento ukazovateľ v Poľsku čini 47%, v Československu 22,6%. Ako toto vypĺňa Československo patrí k vysoko spriemyselným krajinám.

Spriemyselnenie krajiny malo vplyv na to, že roku 1962 v Československu 1 traktor prípadal na 52,6 ha ornej pôdy, a v Poľsku na 243,1 ha. Československé rolnictvo spotrebuje oveľa viac umelých hnojív, ako poľské rolnictvo. V Československu na 1 ha ornej pôdy prípadá 112,6 kg hnojív čistého zloženia, v Poľsku 63 kg.

Je nutné zdôrazniť, že v rokoch Ludovodemokratickej vlády v bratskej Československej republike veľmi stúpla spotreba umelých hnojív v porovnaní s predvojnovými rokmi: dusičnatých hnojív skoro štvornásobne, fosforečnatých dvojnásobne, a draslíkových skoro šesťnásobne.

Hnojenie, vysoká poľnohospodárska kultúra, socialistická organizácia práce v československom rolnictve, majú vplyv na pomerne rýchle zvýšenie výnosnosti aj keď, podobne ako u nás, na vidieku je cititeľny nedostatok pracovných síl.

Rastlinná výroba nelíši sa príliš od poľskej len pre teplejšie počasie pestuje sa vinna réva, kukurica, marhuľa, broskyne, melóny a červená dyňa atď. Avšak najväčší význam má pestovanie obilia, potom kukurice, priemyselných a olejnatých rastlín, zemiakov atď.

Najväčšiu pestovanú plochu zabera pšenica (roku 1956 14,1%). Tento podiel je menší v českých zemiach (12,8%), väčší na Slovensku (16,6%). Pestovanie žita kleslo na štvrté miesto medzi obilím a zabera 10% ornej pôdy. Priemerný zber pšenice z 1 ha čini viac ako 22 q, zita asi 21 q. Ako toto vypĺňa rast zberu týchto dvoch druhov obilia v pomere k predvojnovým rokom je značný.

Preto sa oplatí venovať viac pozornosti priemyselným a olejnatým rastlinám. Pestovanie týchto je dôležitým oborom poľnohospodárskej výroby v Československu. Majú veľký význam ako suroviny pre priemysel, v povojsnových hospodárskych plánoch kladli na ich pestovanie veľký dôraz. Boli tiež dosiahnuté pekné výsledky, najmä v pestovaní cukrovej repy. Výnosnosť roku 1957 činila viac ako 298 q z hektára. Samozrejme hektárova výnosnosť cukrovej repy nie všade je stejná, závisí od pôdy a metód pestovania, predsa však Československo patrí medzi popredné krajiny v pestovaní cukrovej repy, a chov už dávno bol tam namierený na využívanie odpadov cukrovej repy.

Inou priemyselnou rastlinou je chmel. Súčasne Československo vyrába asi 1/6 svetovej produkcie chmeľu. Chmel sa pestuje výlučne v Čechách, na teplých, hlbokých, bohatých na vápno a mangán pôdach. Pestovanie tabaku je charakteristické pre Slovensko, kde sa zoskupuje viac ako 94% celkového povrchu pestovania tabaku v republike. V českých zemiaciach začali pestovať tabak len po II. svetovej vojne na južnej Morave.

Najväčší význam v živočíšnej výrobe má chov dobytku. V povojsnových rokoch zaznamenávali v chove značne výkyvy, ktoré boli následkom chýb pri organizovaní družstevníctva, ale už od roku 1957 v tejto oblasti nastáva stabilizácia. Priemerná dojivosť krav začína dosahovať predvojnovú úroveň, ktorá roku 1937 činila 2003 litrov mlieka. Počet koní postupne sa znižuje následkom rýchle postupujúcej mechanizácie poľných prác. O niečo viac koní je na Slovensku, čo je výsledkom stažených podmienok obrábania pôdy, najmä v podhoriských a horských oblastiach.

Československé poľnohospodárstvo vošlo na cestu socialistického rozvoja. Prevážajú jednotné rolnícke družstva a asi 15% pôdy patrí štátnym majetkom. Výnosnosť stúpa, nasleduje veľmi rýchle zlepšovanie organizácie práce a lepšie využitie mechanizácie. Prechodné výkyvy produkcie, ktoré mali miesto v rokoch zmeny rolnickej štruktúry sú až prekonané. Podstatnou záležitosťou je upevnenie družstevného zriaďenia na československej dedine.

D. P.

SETKÁNÍ PO 22 LETECH

Jde o vzpomínky některých lidí na první dny svobody. Právě tenkrát se zde v Lublině rozhodli založit Svaz Čechoslováků. Od té chvíle uplynulo 22 let. Historické události se dnes už v paměti zatírají, pokud jde o podrobnosti. Zásadní otázky jsou stále živé. Avšak starším už dnes lidem přibývají energie, když si vzpomínají na působnost, kterou prováděli a pokračovali v ní celou řadu let.

První dny svobody byly naplněny nejenom pochopitelným nadšením, radostí z vítězství nad německou sání, ale byly také počátkem „stěhování národů“, lidí, kteří hledali své rodiny. Bylo to tedy, údobi spojování rozdělených rodin, hledání místa ve svobodné společnosti. Není tedy divu, že v první období své působnosti se Svaz Čechoslováků zabýval otázkou pomoci československým občanům, kteří se zde ocitli nebo procházeli Lublinem do vlasti. Je nutno si uvědomit, že v tomto okolí žilo hodně Čechů. Po přežití těžké okupace se někteří z nich rozhodli pro reemigraci do vlasti. Jiní zůstali a je jich dnes několik set. Mají zde své rodiny, jsou občany našeho státu, pracují v různých odvětvích národního hospodářství. Mezi nimi je hodně smíšených manželství. Zajímavým jevem v této skupině je zachování českého jazyka, zájem o kulturu a pěstování tradic z nichž vyšli. Je to velmi zajímavý předmět ke studiu a také publikaci.

Vraťme se však k těm, kteří byli organizátory prvního Svazu Čechoslováků v Polsku a které se nám podařilo nalézt v Lublině.

Představujeme je našim čtenářům:

KAREL PODMELE — bytem Lublin, ul. Narutowicza 19.

povoláním elektrikář, dobrý odborník. Je zaměstnán u PWRN v Lublině jako údržbář. Je mu 74 let. Ríká o sobě, že je zdrav a chce pracovat, má rád své zaměstnání nade vše. Bydlí v téže ulici už 43 let. Znáj ho dobře a váží si ho pro optimismus a dobrosrdečnost. Narodil se v Čechách v Přelouči a sem se dostal za I. světové války a už zde zůstal. Byl jedním ze zakladatelů Svazu Čechoslováků v Lublině v roce 1944. Vzpomíná si, jak se místní Češi těšili, když v prvních dnech po osvobození sovětský velitel města jim předlil místnost pro organizaci v ulici

Piękné. Hovoří o pořádání večírků, jichž se účastnili houfně jak Češi, tak také sympatizující Poláci. Hovoří o dalším působení v oblasti kultury a osvěty. Později místnost Svazu byla u něho v bytě a konečně v roce 1953 organizace přestala působit.

— Škoda — říká — že se to tak skončilo. Doufám, že budeme moci obnovit tuto užitečnou činnost, když zde zorganizujeme skupinu Československé kulturní společnosti v Polsku.

Jeho další touhou je, aby mohl navštívit Československo, které od války neviděl.

OTAKAR ABSOLON — bytem Lublin, ul. Dolna 4 m. 7.

narozen v Praze, má 46 let. Na Lublinsko vyemigroval s otcem, když mu byl rok. Otec po příbytí na místo zemřel. Zde zůstal a zde se vychovával. Po válce byl jedním z těch, kteří emigrovali. Avšak nenašel v Československu stálé životní útočiště ačkoliv tam pracoval několik let, do 1950. V Československu získal trvalou invaliditu. Vrátil se tedy nazpět do Lublina, do rodného hnizda, jak sám říká. Zde v letech okupace byl vězňem v gestapáckém vězení v lublinském zámku. Měl zde přátele. S nimi, jeden z mladších, organizoval Svaz Čechoslováků. Přátele z oné doby o něm nezapomněl. Je invalidou, nemá rentu a žije pouze z 300 zlatých měsíčně, které dostává od sociální péče, a pochopitelně také z pomoci udělené starými přáteli. Ačkoliv se setkal s tolka životními neúspěchy, zmínil i sám se pouze o invaliditě, je pln životnosti, energie a dokonce optimismu. Ačkoliv nevěří, že by se něco změnilo k lepšemu v jeho soukromí.

Takových lidí je málo, nejsou tedy problémem. V tomto konkrétním případě by měla Československá kulturní společnost v Polsku zaujmout stanovisko k této otáce — formálně a fakticky. Opravdu je nutno najít prostředky pro okamžitou pomoc a formálně zařídit invalidní rentu, protože Otakar Absolon byl zaměstnán nejenom v ČSSR ale také v Lublině u stavebního podniku po 1950 roce.

VINCENT SACHAJ — bytem Lublin, ulice Dąbrowska 20.

Je mu 75 let a je již v penzi. Pochází z Moravské Ostravy. Povolání — slevač. Do Lublina přijel v roce

1927 a byl zaměstnán v továrně na zemědělské stroje, celkem 4 roky, a potom byl 3 roky bez zaměstnání. V této době zdědil po svém otci z Ameriky nevelké dědictví a založil slévárnu, která prosperovala do roku 1949. Jeho žena ještě dnes pracuje v lublinské továrně na váhy.

Také on byl jedním ze zakladatelů Svazu Čechoslováků v Lublině v roce 1944. Vzpomíná na jiné činovníky z tohoto období, Isztaka, Spicara, Klimkoviče, Hesse. S nimi se podílel radošně i těžkošesti prvních dní po osvobození. Hovoří o tom, jak četli tisk, jak popularizovali dobrou knihu, organizovali zajímavá setkání a zjišťuje, že:

— To byl kus dobré práce! Tehdejší časy stojí za to, aby o nich bylo vzpomenuto, aby nové pokolení vědělo, že my, kteří jsme dnes už starí, kdysi jsme byli mladými činovníky, plnými energie, jež nám ani dnes nechybí.

* * *

Tři siluety, kus historie. Dáváme plně zaprávdu Vincentovi Sachajovi, který si přeje, aby o těchto věcech nebylo zapomenuto. Dnešní Československá kulturní společnost určitým způsobem pokračuje v působnosti dřívějších organizací tohoto druhu. Proto by měla její činnost navazovat na minulost. Poukazovat na její dobré strany, na ušlechtilé příklady užitečné práce a také na chyby, které byly udělány a na jejich následky. Taková činnost bude elementem integrujícím rozprášená střediska, umožní vystříhat se mnoha neporozumění a také, což je důležité, umožní mobilizaci středisek k společenské práci pro stát, v němž žijí a s nímž jsou trvale svazána.

MARIAN KAŠKIEWICZ

* * *

OD REDAKCE:

Díky laskavé pomoc Karla Hesse, jednoho z organizátorů bývalého Svazu Čechoslováků v Lublině, získali jsme přístup do archivu této organizace. Na základě konkrétních dokumentů seznámíme čtenáře s působností této organizace v určitých údobích osvobozeného Polska.

Tajemník ÚV ČSKS B. Knapčík při návštěvě V. Hesse, známého výtvarníka a pracovníka Společnosti, před domem na Starém městě v Lublině, v němž — díky intervenci redakce — získal V. Hess byt.

V LUBLINĚ BUDĚ MÍSTNÍ SKUPINA ČSKS

Dne 24. června se v Lublině konala informační a organizační schůze místních Čechů. Schůze se zúčastnil tajemník ÚV ČSKS B. Knapčík.

Po prodebatování účelu a stanov ČSKS v Polsku shromáždění občané se jednohlasně rozhodli založit v Lublině místní skupinu ČSKS, což zdůvodnili tím, že taková organizace, která by seskupovala několik desítek lidí českého původu a rozvíjela organizační a kulturní činnost souhlasně se stanovami je velmi užitečná a potřebná.

Při této příležitosti vzpomínala starší generace na minulost. Obzvláště dojemné byly vzpomínky na údobí po osvobození, když zde rozvíjel chvályhodnou činnost Svaz Čechů v Polsku. Mnozí z účastníků schůze byli organizátory a činovníci tohoto Svazu.

Na schůzi bylo dále rozhodnuto, že prezidentský výbor zažádá o registraci místní skupiny ČSKS u příslušných orgánů v Lublině. Volby do výboru a vytýčení programu působnosti budou provedeny po vyřízení formálních záležitostí.

ČSKS v Polsku nejenom rozšíří svůj organizační stav o ještě jednu místní skupinu ale také obohatí pole své působnosti, což je to nejdůležitější. Lze totiž očekávat, že krajany z Lublina budou shodně s tradicí vžorem plnit úkoly Společnosti.

MILO URBAN • ČLOVEK, KTORÝ HLADAL ŠŤASTIE

I.

Vrátil sa Matej Rovňan, vrátil sa po dlhých rokoch do kraja. Podarilo sa mu, striasol zo seba biedu. Bol to dlhý, urputný zápas, zošedivel v ňom, ale jednako... Zvíťazil. Zarobil slušný groš a majny so svojím fažkým vzduchem — cudzia, nepochopitelná zem s mrakodrapmi sa stratila za obzorom sta zlý šen. Hľadal na ňu v paluby lode, videl ako sa potápa v sinavom mori, i zdalo sa mu, akoby sa potápal osudný vrak, na ktorom vyše tridsa rokov blúdil po cudzích vodach.

Rodná dedina — Malatiná — ho privítala a on sa vrhol na ňu sťa hladný človek na chlieb. Domy stáli, ako stáli kedysi, len nových bolo viac, úzke roličky sa zvýiali v kopcaх ešte výzvy, ale Matejovi Rovňanovi po dlhých rokoch sa zdalo, že sa vrátil do zaslúbenej zeme. Kadiaľ išiel, čo vŕdel a čoho sa chýtil, všetko sa mu nukalo. Domy kývali naňho a volali ho, zem sa smiala a líškala sa mu ako sýta mačka. Role sa mu samy kládli pod nohy, lúky — zelené ešte a mäkké — utekali k nemu sťa samopašné deti, volajúc: „Matej! Kúp si nás... Budeme ti služiť, budeme ti rodiť...“ A major konča dediny, túžba jeho života... Ani ten neodolal. Kedysi nedostupný v svojej pýche, hrď ako jeho páni, hľadel teraz naňho sťa pokorená milenka. Ruky mal skľúčené, v očiach slzy a prosil: „Matejko, Matej drahý! Pod a vezmi si ma... Budem tvoj celý, celučký!...“

Matej Rovňan sa pustil pomedzi tie volajúce veci: pomedzi domy, pomedzi role i lúky, a chodil tak celý týždeň sebavedome, s vypátnou hrudou ako malý kráľ. Dal sa prosiť... Zastal pred majorom i hľadel naň dľho s blaženým pocitom v duši, sadol si v poli na medzu baviač sa vedomím, ako sa to višteko kriji, kedysi bedárovi, ktorým každý pohrdal... Ako ho všetci zvú posiedieť si, ako mu miesta nevedia, počnúc farárom až po najchudobnejšieho v dedine. Ba i Juro Prachár, jeho najväčší hnevník, sklonil pred ním tvrdý väz. Tak pojízne sa mu poklonil, tak úticivo sa mu prihovoril a prosil ho zabudnúť na tú „hliposť“, že mu srdce muselo zmäknúť. Podal mu ruku i povedal:

— Nechajme to. Čas všetko zahojí. A vtedy... Ved' vtedy sme vlastne boli ešte deti.

Vskutku. Bolo to pred päťdesiatimi rokmi. Sená voňali, večery vlhli túžbami a im nad hlavami čosi vyše dvadsať jarí výskalo radosť. Zamívalo sa, nie, zbláznili sa, ale — panebože — kto by sa s takým srdcom a do takého dievča nebol zbláznil...? Betka sa volala. Krv bola a mlieko. A oni — dvaja sokovia... Prachár mal vtedy šťastie. Vyhodil ho zo sedla práve preto, že bol bohatší než on, vzal si ju, i tak sa stalo, že sa pobral do Ameriky. A teraz? Videl ju minule, keď išiel okolo. Z peknej Betky stala sa stará, uťahaná žena... Život!... Či sa naň možno hnevať?

— Veru, veľa sa zmenilo za ten čas, čo si bol preč; veľa... — rozhovoril sa Prachár spomínajúc.

Nezbadali, iba keď roky zložili nad nimi dlhý most. Hore hrmel život, bežal ako splašený kôň do diaľky a oni zdola bezmocne hľadeli za ním. Cítili, že im čomu čosi utieklo, ale... Prachár sa vzdal načisto. Z každého jeho slová tiekla trpkosť, rozčarovanie, stála za nimi bieda a prekážala ich ako zákerný vrah. Rovňan sa až potešil, keď Prachár prestal a opýtal sa:

— A ty? Co ty teraz?

— Uvidíme, — odvetil.

Povedal to bez dôrazu, ale v jeho hľase cvendžalo sebavedomie. Šediny na hľave mu zasvetili v zapadajúcom slnku ako zlato, no v srdeci staré utulnané chne. Vyše tridsa rokov ležal sice v ceste, temer šest krížikov tlačilo mu plecia, ale svoje dielo ešte nedokončil. Vymotal sa zo začarovaného kruhu, v ktorom zhasnali jeho zámyry, striasol zo seba biedu, čo ho sprevádzala na každom kroku ako tőra, no ešte nežil... Chcel žiť, chcel užiť života, ovocia svojej práce!... Prostriedky na to už mal. Usmievali sa naňho majetky, usmievali sa ľudia a — Matejovi Rovňanovi sa vtedy pozdávalo, že všetko je jeho.

Všetko!

Len ruku vystriet...

— Uvidíme, — opakoval, usmievajúc sa, a v jeho sebavedomom úsmeve hořeli dávne túžby, vracal a spájal sa majnami prelomený život.

PODHALE V KRIVOM ZRKADLE

Horalské sagy a povesti, hudobné a divadelné diela, verše a básne, vedecké mcnografie z rôznych oblastí a početné informátory, turistickí sprievodcovia a foldery... Co sa už nepopísalo o Podhali a Tatrách?

Pretre mohlo by sa zdaf, že málo je v Poľsku oblasti, ktoré boli by tak dobre známe, tak všeobecne opisane, ako novotarska zem. A predsa... medzi tisickami rekreántov a turistov, ktorí rokročne prelínajú sa tatranskými dolinami, zakopanskými krčmami a szczawnickými mestnosťami v ktorých sa pije voda, sú len nemnohí, ktorí poznajú bohatú minulosť tejto zeme, jej nemejúca zaujímavosť spoločenskú, kultúrnu, hospodársku súčasnosť, perspektívnej rozvoja, ktorí vidia tu jednoduchú pravdu, že Podhale — to je nielen Zakopane, Szczawnica, prelom Dunajca a vysokohorská oblasť, ale tiež početné, ľudnaté, jediné svojho druhu podhalanské dedinky.

Tým väčšie uznanie mohlo by privítať nový,*) predložený odberateľovi v krásnej grafickej úprave album, venovaný novotarskej zemi, ktorý je vlastne populárny, ale obľúbený a vyčerpavajúci informátorom o hlavných problémoch tej zeme — ak by bol skutočne plnší, lepší, a predovšetkým svedomitejší ako predošlý.

Áno — svedomitejší! Lebo v publikáciach tohto druhu nejedna sa o podrobnej zobrazenie podrobnosti, zasypanie čitateľa nadmerným počtom dát, čísel a faktov z minulosťi a súčasnosti, ale o parcičiu selekcii materiálu tak, aby čitateľ mohol vo výsledku lektvory vytvoriť si celkový a plný obraz, podľa množstva najblížejšej pravde.

Práve preto nie malé omyly, jazykové chyby alebo nepresnosť pri kreslení podrobnosti sú dôležité pri hodnotení tohto druhu publikácií, hoci je lepšie, ak nie sú, ale práve záležitosť výberu základných generálnych, podstatných tem. Ak tu uzrieme podstatné medzery, vynechavania alebo nedopatrenia, výsledok bude taký, že obraz, ktorý čitateľovi predklada informátor bude vykrivený, neplný a odľahlý od skutočnosti, aj keď podrobnosti budú pravdivé. Od zbierky poloprávd po plnú pravdu je, ako vieme, veľmi ďaleka cesta.

Bolo by možné pocitovať žiaľ voči autorom, že nie vždy vedeli odlišiť historickú pravdu od legendy. Lebo ako mohli novotarskí horali brániť krála Jana Kazimíra „v období jeho návratu z vyhnanstva“, keď kráľ prechádzal zo Slezska do Lubowle južnou stranou Tatier, kde nemohli byť žiadne švédske jednotky?

Dalo by sa namietať, že nie vždy predstavovanie podrobnosti pokrýva sa so stavom súčasnej vedy. Napríklad troma vetami (!) popisaný priebeh septembrovej kampane v novotarskom bol, jemne vraviac, o niečo iný — nie „hraničné hliadky KOP“ bránili novotarsku zem pred útočníkmi, ale regulérne jednotky I. Horskej brigády, ktoréj súčasťou bol o.i. 1. pluk (nie hliadky!) KOP, ako aj — čo je veľmi dôležité — jednotky Národnnej obrany, ktorej členmi boli cikolití horali. Od večera 1-ho septembra boj o nevypustenie nemeckého klína z novotarských dolín podujala sa slávna pancierovo-motorová brigáda plukovníka Maczka. Môžeme zdôrazniť, že proti mnohým syntetickým formuláciám, ktoré nachádzame na stránkach tejto publikácie, dalo by sa namietať. Napríklad nemalo by sa už dnes vravieť o poddanstve v 16. storočí v súvislosti z Podhalom; nestáči vymenovanie troch ľudových povstaní v novotarskom v 17. storočí, o pre zobrazenie sedliackých bojov v období feudalizmu, keď práve v tej oblasti krajiny triedny boj sedliakov mal svoje špecifické, skoro permanentné formy, z ktorých zbojníctvo patrilo k najmenej dôležitým.

Ale — opakujme — také a podobné námetky a opravy (našlo by sa ich samozrejme oveľa viac) ešte neoprávňujú, aby sme tvrdili, že novotarské, nie je pravdivý novotarský.

Toto presvedčenie nadobúdame len vtedy, keď budeme sledovať na stránkach knihy problém osadníctva, folklóru, zvykov, a najmä etnických pomero. Autori nešetria pri predstavovaní podrobnosti: vravia aj o osadníctve na základe talianského práva, aj o lemkovských občanoch, aj o maďarských feudáloch. Raz za razom čítame názvy dedín, ktoré obyčajne „cepi“ nepoznávajú: Lipnica Wielka a Mała, Jablonka, Jurgów, Trybsz i iné. Nenachádzame len hoci len jednu poznámku o tom, že Podhale je tou oblasťou Poľska, v ktorej už storočia žijú, bývajú o pracujú Slováci, spolutvorcovia kultúry tak hmotnej ako aj duševnej poľských podtatranských oblastí. Že horevedené dediny sú pováčsine obývane Slovákm. Že celá rada zaujímavých, originálnych výtvarov ľudového umenia, sakralného a svetského stavebnictva — o čom tak zaujímavo a podrobne piše H. Pieńkowská — je práve dielom známych po mene a priezvisku, ako aj neznámych Slovákov. Predsa len taký ľudový umelec Gombas z Jurkowa, ktorého fotografiu nachádzame v knihe, je Slovák a činiteľ Československej kultúrnej spoločnosti.

Z knihy sa dozvedáme, aké sú ukazovatele hospodárskeho rozvoja Podhala, aká je štruktúra obyvatelstva a hustota osídlenia. Císla, percentá, ukazovatele — ostatne veľmi starostivo zožbierané a zobrazujúce pokrok tejto oblasti ľudového Poľska — neberú však do úvahy podstatnú záležitosť: fakt, že na Spiši a Orave, v novotarskom okrese, žije dnes asi 30 tisíc Slovákov. Na stránkach knihy spomína sa kultúrna a spoločenská život tohto rajonu, ale čitateľ nenajde ani slovo o Československej kultúrnej spoločnosti, ktorá má 30 miestnych skupín v 30 obciach Podhala. Píše sa o školstve a jeho rozvoji — ale nie ju tu ani len zmienka o školách so slovenským vyučovacím jazykom.

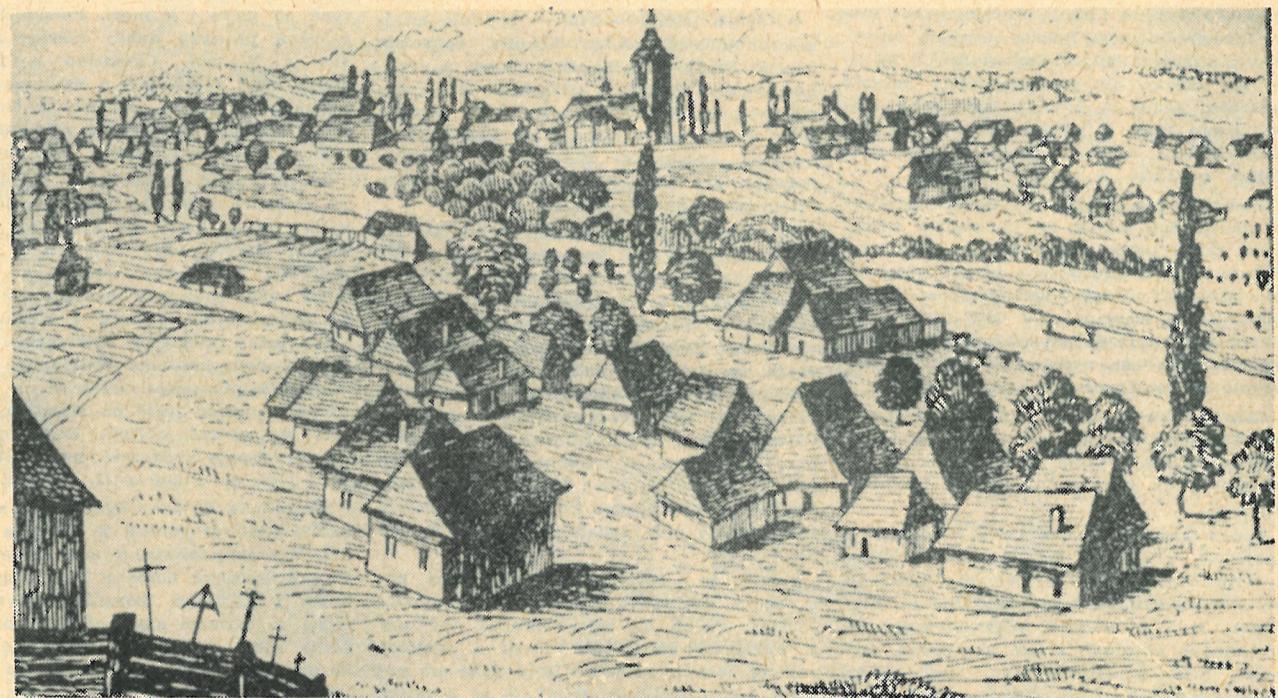
Vynechanie týchto záležitostí tak v minulosti, ako aj v súčasnosti musí skreslovať obraz tejto oblasti krajiny, vyvoláva nemilý dojem a čo viac — dezinformuje čitateľa, ktorý predsa niečo len o slovenskej národnostnej menšine v Poľsku počul. Je to nepochopiteľné — predsa spolunažívanie poľského a slovenského obyvatelstva v priebehu storočí na Podhale — s výnimkami drobných a bezvýznamných epizód — bolo zhodné a celkové harmonické. Predsa práve Podhale je výbornym príkladom správnej národnostnej politiky poľskej ľudovej vlády, ktorá zaručuje národnostným menšinám nielen možnosť slobodného, ničim nehnateného kultúrneho, osvetového, hospodárskeho rozvoja, pestovania materinského jazyka, vlastnej kultúry a zvykov, ale tiež plnoprávnu účasť na riadení krajiny, v politickom a spoločenskom živote. Slovenská menšina má svojich členov vo vojvodskom národnom výbore v Nowom Targu a v 30 obecných národných výboroch podhalanskej zeme.

Tieto premlčania sú nepochopiteľné najmä preto, že kniha bola vydaná pod patronátom Vojvodského výboru pre fyzickú kultúru, toho istého, ktorí nedávno priznal odmeny slovenským oblastným športovo-turistickým súborom.

Takéto premlčania nemali by byť — vytvárajú dojem zreteľnej tendencnosti, ktorá nemôže mať miesto v činnosti smerujúcej k zovšeobecneniu vedy. Je to o to nepríjemnejšie, a v istom zmysle tiež i škodlivé, že kniha bola vytlačená v masovej, 20 tisícovom náklade. Pekné snímky robia ju atraktívnu — preto budú ju mať v rukách mnohí milovníci Tatier a Podhala. U tých, ktorí pozajú túto oblasť Poľska vyvolá vďaka svojím premlčaniom nechuť. U tých, ktorí nepoznajú — prekvapenie, keď putujúc počas svojej letnej dovolenky po podhalanských dedinkách budú často počúvať bratskú a blízkú slovenskú reč.

Dr. JAREMA MACISZEWSKI

*) Ziemia Nowotarska i Zakopane WAG — Kraków 1966

MILO URBAN • ČLOVEK, KTORY HLADAL ŠŤASTIE

II.

V Malatinej sa ani nenazdali, iba keď major konča dediny zmenil majiteľa. Matej Rovnian sa nasťahoval do niekdajšej kúrie malatinských pánov a začal si všetko upravovať podľa vlastnej chuti. Dal opraviť dom i hospodárske budovy, nakúpil dobytka, a keď prvé listie z ovocných stromov v jeho sade začalo cdať, mal celé hospodárstvo v poriadku. Nový nabytok vonal politúrou, v oblokoch sa usmievali neskoré kvety a Matej Rovnian sa usmieval s nimi. Zval kdekoľvek i ukazoval, akoby ukazoval svoju dušu, ktorá sa topila v šťasti. Bol vtedy ani malý chlapec. Každá malíčkosť ho chytala okolo krku a tak mocne chýala, že mu až dych zastavovalo.

Malatinci zas... Jedni sa čudovali kým iní mu závideli, „Nazbíjal v Amerike, nazhrával dolárov... Budeže mu teraz sveta žiť!“ povrávali si. Ale radosť, sálajúca z Rovniana, našla si aj priaznivcov. „Zaslúžil si. Vyše tridsať rokov sa v baniach lopotil, to veru nie malíčkosť...“ uznávali a tešili sa s ním. Vedľa náročok je ich, kosť z kosti, krv z krví. Keď už ich bieda bije, nechže je medzi nimi aspoň niekto, ktoromu nič nechýba, aspoň ktori je šťastný.

Jedného jesenného popoludnia ho prišiel pozrieť aj farár.

Matej Rovnian ho povodil, poukazoval mu svoje kráľovstvo. Farár najprv hmkal, potom chválik, ale keď si sadli v izbe ku kalíškom borovičkám, pokrútil hlavou:

— Vidím, Matej, mäš všetko, čo ti srdce zažiada, po čom ti duša zatúži, ale...

A s dôrazom dodal:

— Niečo ti jednako chýba!

Rovnian nezbadal hned, kam farár mieri. Opýtal sa:

— Čože?

— To najhlavnejšie v dome, — usmial sa farár.

Rovnian zdvíhol oboče, chvíľu rzmýšľal, ale prv než uhádol, z farára vychulho:

— Žena!

— Žena... — opakoval Rovnian za ním čarovné slovo ako ozvena.

— A deti... — zamyslel prikývol hlavou.

Zamilčali sa i sedeli dlho bez slova, hľadiac oblokom do záhrady, na ovocné stromy, kde v lúčoch zapadajúceho slnka medzi žltúcum listím svietili hrušky, veľké, žltučké ako zo zlata. Kvapkovali z nich spln času, pretekali oblokom do izby a zlievali sa im pri nohách do zlatej mláky, v ktorej sa kúpal zelený súmrak. Azda v rozbreseku číhal už sychravý, chladný deň, v kotlinách hôr sa azda tvorili neústupné jesenné hmly, ale im sa pri tých dvoch zázračných slovách zahráli srdcia. Zrelé hrušky... Kto zahryzne do nich...? Kto bude sať ich sladkú šťavu...? Volali po hodvábnych detských perách, túzili po hladkých detských zúbkoch... Ktože im ich dá?

— Žena, deti... Veru, veru, pán farár! — vybuchla z Rovnana skrytá túžba. — Čo je na tom? Priznám sa. Preto sa človek vlastne trápi a preto som sa trápil ja. Veď či by to celé malo zmysel? Áno. To ma vyše tridsať rokov držalo v majnách, to mi dodávalo sily, aby som vydržal. Ináč... Načo...? Komu...?

— Tak je! — prikývol farár.

A Rovnian, posmelený jeho prikývnutím, sa prezradil:

— Áno. Chcem sa oženiť. Netajím. Túžim po dieťati, ktoré by prevzalo moje meno, plod mojej úmornej práce v majnách. Len...

A ustaraným hlasom dodal:

V takých rokoch... Ktože pôjde v takých rokoch za mňa?

Farár pozrel naňho a len vtedy zbadal, že Rovnian má šedivé vlasy, vpadnuté oči a tvár samá vráska. Musel ho však potešiť. Preto sa zasmial a povedal:

— Hach! Ty si ešte chlap namieste. A dievok máme, kolko chceš. Verubože!

Na každý prst sa ti ich desať prihlási. Len sa obzrieť...

Odišiel a Matej Rovnian sa odvtedy naozaj — obzeral. V kresole na omši mu oči mimovoľne zablúdili ta, kde stáli dievky, jasné, hýriace farbami ani ruže na

NÁVRAT K MOŘI

Rád křížáků, nazývaný tak všeobecně podle černého kříže na levém rukávu bílého pláště, nošeného na zbroji, usadil se v XII. století na pobřeží Baltického moře, aby obrazem tamní pohany na křesťanskou víru; ve skutečnosti směřoval k vytvoření obrovského německokřížáckého státu, který by sahal od ostrova Rugie po Finský záliv a pohltil severní Polsko, Litvu, část Bílé a Velké Rusi. Zárodkiem tohoto státu v Prusku bylo Chełmińsko, které věnoval křížákům rádu v roce 1226 kníže Konrád Mazowiecki.

Od té doby se datují křížácké nájezdy na pohraničí polské území, které nízily zemi a znemožňovaly Polsku přístup k moři. V letech 1308 — 1309 ovládli křížáci Gdańské Pomořansko a Kujawy a Dobrzyńsko byly jevištěm neustálých polsko-křížáckých válek. Obsazená území křížáci osídlovali německými kolonisty, kteří stále intenzivněji vytlačovali místní polské obyvatelstvo. Vznikaly křížácké vesnice, města a strážné věže.

Křížáckou expanzi zabrzdila smlouva mezi Polskem a Litvou. Christianizace Litvy prostřednictvím Polska nejenom zničila zámků v loupěžném výpravám na litovské území, ale také vyvrátila nutnost působení rádu na březích Baltického moře. Proto také v polsko-litovské unii věděl křížáci hlavní nebezpečí ohrožující jejich politické a válečné plány.

Poněvadž po mnoha let kromě nájezdů a politických intrik se nepodařilo křížákům zničit polsko-litovskou unii, křížákům se rozehodli pro velkou válku, která by mu přinesla vítězství nad Polskem a Litvou. Válka vzplanula v létě roku 1409. První měsíce přinášely vítězství rádu, ale Polsko, které se nedalo zastrašit, připravovalo se soustavně k rozehnání bitvě.

Plán polsko-litovského letního tažení roku 1410 a jeho mistrné provedení zaskočilo křížáky, kteří se nenadali přímého útoku na své hlavní sídlo — pevnost Malbork.

Pokus zadržet polsko-litovské vojsko a spojence — Čechy, jimž velel Jan Žižka z Trocnova, skončil se velkou porážkou křížáků na grunwaldské pláni dne 15. července. Kdo z křížáků vás neuprchl ze smrtelného oblézení, s tím byl konec. Byl zajat, nebo zaplatil hlavou. Padl Velký mistr křížáckého rádu Ulryk von Jungingen.

gen, padl Velký komtur a Velký maršálek, Velký strážce pokladu, všechni němčtí komtuřové a řádoví rytíři, tisíce rytířů hostů a námezdných lehkooděnců. Bitvě pole bylo poseto mrtvolami v bílých pláštích. Byly dobyty téměř všechny křížácké korouhve a zajato tisíce zajatců. Uprchlíci byli stíháni a dobíjeni. „Do vzdálenosti několika mil byly cesty postlány mrtvolami“ — napsal po letech na základě výpovědi očitých svědků polský kronikář Jan Dlugosz.

Porážka křížáků zapůsobila na celou Evropu ohromujícím dojmem. Avšak vítězové nedovedli plně využít svého úspěchu. Dovolili křížákům otfáš se z otupělosti způsobené porážkou a dopustili, aby se v Malborku opevnili a zkonzentrovali své sily. Na tehdejší dobu s její válečnou technikou byl Malbork nedobytnou pevností. Byl chráněn zdmi vysokými 25 metry, jejichž tloušťka činila u vrcholku 2,5 metru. Pevnost měla zajištěn přítok pitné vody a zásoby jídla na několik let. Polští litévské velení se rozhodlo pro nejlepší možnost v této situaci, a sice pro obléhání. Obléhání se však protahovalo a politická i vojenská situace křížáků se s každým dnem zlepšovala, zvláště proto, že všeobecně hnutí Koruny nebylo připraveno na zimní obléhání a lidé byli nuceni rozejít se do svých domovů a konečně stávala se pravděpodobnou pomoc silovanou křížákům z Inflantska a z Ríše. Polsko bylo tedy donuceno uzavřít příměří. Bylo podepsáno v Toruni a uznávalo dosavadní hranice rádu.

Tento mír vyvolal v zemi všeobecné pobouření a byl považován za příměří prozatímní.

Takto byl sice zachráněn křížácký stát, ale následky grunwaldské porážky byly obrovské a neodčinitelné. Především byl zničen myšlen o militaristické nepremozitelnosti rádu. V rádě nastoupil prudký hospodářský přelom a pověschná vnitřní krize, která bořila dosavadní tvrdou disciplínu mezi komtry. Zesílil útisk poddaných, kteří se stále častěji musili bránit proti křížácké autokracii.

Po třech letech — 1414 — vypukla nová, nekolikaměsíční válka. Ačkoliv způsobila značné škody na křížáckém území a vytvárala hlad a nouzí v křížáckém státě, nezpůsobila ke konečnému vyřešení situace. Bylo dohodnuto postoupit při kostnickém koncilu, avšak ani zde nebylo nalezeno způsobu pro smírné vyřešení. Nová válka visela ve vzdachu.

Vypukla vkrátko a trvala 13 let (1414 — 1466). Skončila se jedinečným vítězstvím Polska. Její průběh a význam jsou méně známé než bitva u Grunwaldu, která byla opěvána v literárních dílech a zvěčněna na obraze Matejki a nedávno i zfilmována. A je to škoda, protože tato léta urputných bojů s uchvatitelským rádem stojí za to, aby byla lépe prostudována. Právě válka třináctiletá a toruňský mír, který uzavřel Kazimír Jagellonec před pěti sty lety — přesně 19. října 1466, vrátily Polsku Gdańské Pomořansko. Po více než 150 letech Polsko opět sahalo k břehům Baltického moře.

Vratme se k této válce. Byla dlouhá, urputná a vyčerpávající. Křížáci bojovali zouflale, vrhali do bitev všechny své sily a využívali každé příležitosti k získání pomoci zvenčí. Polsko v této době už nemělo oporu v Litvě. Potýkalo se s nedo-

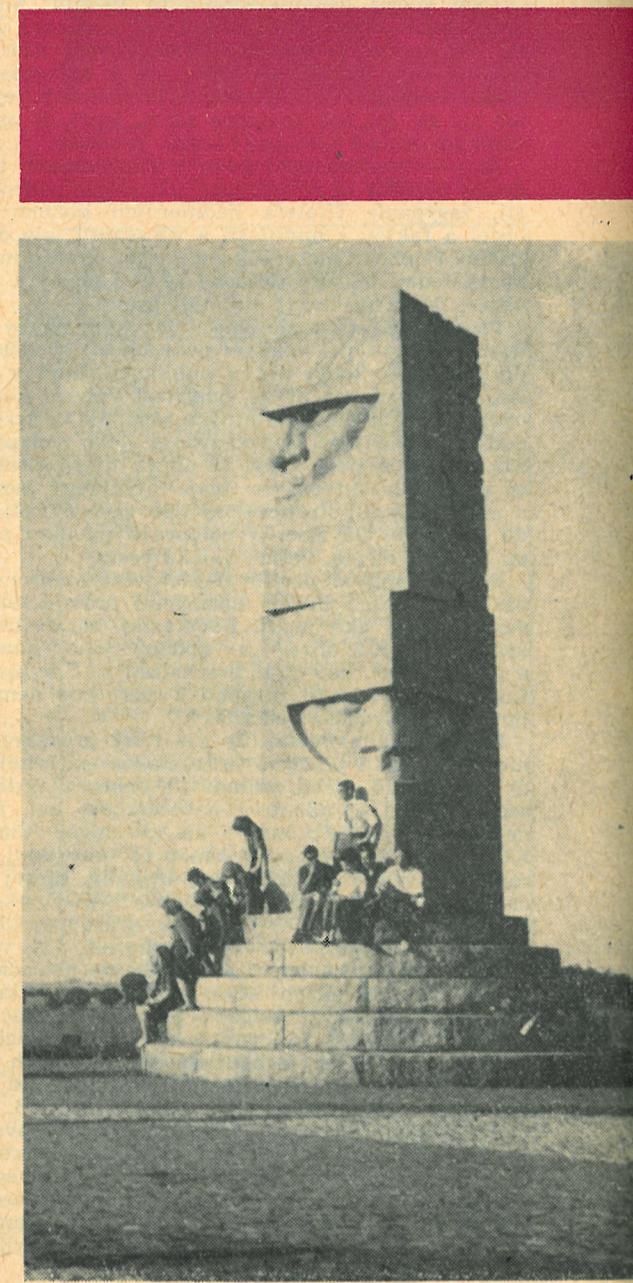

statečnou vnitřní disciplínou zmobilizovaného veškerého lidu a také s nutností zvětšovat počet námezdních ozbrojenců. Našlo však spojence v lidu, který úpěl pod jehm křížáků a který se bouřil proti dosavadnímu pánum. Také město Toruň hrálo důležitou úlohu v tomto boji. Toruňané už v roce 1454 dobyli a rozbořili křížácký zámek a tím se nemálo zasloužili o úspěch povstání místního lidu, který chtěl stejná práva s ostatním lidem v Polsku. Vzbouřenci bojovali s polskou pomocí velmi údatně a skutečně, osvobodili řadu obcí z křížácké nadvlády.

Chvíli, která rozhodla o dalším průběhu válečného zápolení byla bitva u Żarnowca roku 1462, v níž polské vojsko zvítězilo nad vojskem křížáckým. Po tomto vítězství nastoupila další. Rozbitý rád musil nakonec prosit o příměří. Tentokrát už bylo přihlédnuto k tomu, aby mír, který byl podepsán v Toruni, navrátil pod svrchovanou vládu Koruny území podél celého toku Visly a zavil Polsko cla, které uvalil křížácký rád na zboží, převedené od moře i k moři. Polsku byla také vrácena prastrára dobra Piasta: Pomořansko s Warmií, Chełmsko a Povislí s Malborkem, Elblągem a Sztumem. Zbytek východního Povislí, Mazury a Dolní Prusko s hlavním křížáckým městem Královským si udržel rád pouze jako léno.

Později ještě nejenekrát sahali křížáci po polských územích. Bylo to příčinou nových válek, které se skončily teprve v dalším století, když byl rád s konečnou platností z Pruska odstraněn a Velký mistr vzdal hold jako lenník a světský kníže Zygmuntovi Starému v Krakově roku 1525. Avšak následky osídlené politiky rádu z doby, když na obsazených územích osídlovali německé vesnické a městské osadníky, měly ještě po staletích, neblahý vliv na polské dějiny. Rozhodný konec učinilo teprve vítězství nad hitlerovskou říší, jimž se skončila II. světová válka.

Toruň a s ní kraj bydhoští se v současné době připravuje k velikým oslavám 500. výročí památného míru, který vrátil Polsku Baltické moře a Toruň dal čestné místo v dějinách. Toruňské slavnosti budeme se zájemem sledovat na podzim letošního roku, protože slavná minulost se harmonicky snoubí s nejslibnejší budoucností.

MILO URBAN • ČLOVEK, KTORÝ HLÁDAL ŠŤASTIE

záhone. Cestou z kostola sa nevtieravo přidružil raz k tej, raz k onej a nadprial rozhouvory, hocí... Nedario sa mu. Cítil. Jeho slová nemali vlahy — vypadúvali mu z úst, akoby ich boli vysušili — ale malatinské tetky hned pobaďovali, o čo ide. A neboli by tetkami, keby sa takej veci neužiali. V odievačkách zahalené postavy sa zakrádali k majeru, podávali si klúčku na dverách, donášajúc „odkazy“ to od tej, to od onej. Matej Rovňan len počúval, potom dlho uvažoval, no vtedy jeho oči mali už vyhliadnutú nevestu — dievku ani jedlu. A Malatinci znova — ani sa nenazdali, iba ked' z kancla padla prvá ohľaska.

Rečí, pravda, bolo zas. Ludia závidil, posuzovali, ale teraz Hanu Turčanovú, ktorá Rovňanovi „porobila“. „Podarilo sa jej... Chytla si ho...“ pichali sklamane kandidátky. „Ledva sa to malo najest, a teraz... La, akou paníčku sa stane! Ten Matej si už len mohol inú vybrať.“

Matej Rovňan však... Počul tie reči, ale nedal nič na ne. Nehľadel na majetky, nehľadel na rody... Hľadal trochu tepla, trochu šťastia, aby zahrrial cudzou užinené majnami, robotou utrmácané telo. Hľadal ženu, ktorá by ho aspoň na staré roky urobila šťastným, ktorá by mu dala potomka, dediča jeho života, zameneného v dalekom svete za peniaze. On neužil šťastia a azda ho už veď ani neužije. Temer šesť křížikov na pleciach, to nie je začiatok — to je dokončenie. S toľkými rokmi na pleciach sa už nedalo daleko ísť. Po tom, čo prežil, bol vari čas sadnúť za stôl, vziať pero do ruky a pomaly piisať testament.

Vedel to Matej Rovňan, vedel dosť dobré, a jednako... Veľký ťaheň viery a vôle, ktorý ho držal za morom, ešte v ňom nezhasol. Ozili staré plány, aj keď ich treba bolo pozmeniť, a Matej Rovňan ožil s nimi. Rozkutral pahrebu svojho vnútra, prihodil raždia i zohrieval pri jasných, vysoko šlahajúcich plameňoch svoje skrehnuté údy. Vo svetle tohto neskoročného ohňa zanikli všetky pochybnosti ako nočné príšery. Dokedy? To nevedel, ale ani nechcel vedieť. Maznal sa s radostnými chvílkami a dúfal, že jeho viera ho neskame.

V tú nedeľu sa vrátil z kostola opojený šťastím. Išiel k obloku, zahľadal sa dcér, a ako mu oči blúdili v sychravej hmle, valiaci sa z hôr do dolín v ozrútených chumáčoch zachytili sa na suchom konári jablone, ktorý bezradne trčal do

šedivej prázdnoty... Hmla akoby náhle zmizla... V záhrade bola jar, rozspievalo sa množstvo vtáčat a zo suchého konára vyrazil veľký pupeň, ktorý navidomoci rásťol a rozvíl sa v zelenú ratolest... Matej Rovňan hľadel, hľadel, kým mu oči nezvlhli, vystrel ruku, že tú radosťnú ratolestku pohladí, pritisne k tvári, ale jeho ruka narazila na studené sklo...

Hmla sa valila ďalej a suchý konár z nej trčal ako osteň z rany.

III.

Spievali husle, nie, výskali. Veselo bolo na majeri, keď sa Matej Rovňan ženíl. Svadobníci vedeli, že v Malatinej hned takej svadby nebude, i využili příležitosť. Jedli, pili, tancovali, veselili sa, až majerom dvíhalo. „Rovňan už sotva bude vdovcom,“ žartovali. „Nebude sa druhý raz ženíť,“ pokračovali a dodávali:

— Nech vie, že má svadbu!

Naozaj. Kto pozrel naňho a na mladuchu, prisvedčil. Hana Turčanová — silná, mladá — kypela zdravím, kym on... Akýsi čudný smútok ho pricapil toho dňa. Tak mu bolo, ako keď nad ránom hrajú posledný raz v prázdnnej izbe, ako keď slnko sa čierne hory zapadá... Núkal sice, posmeľoval, ale nakoniec sa jednako utiahol od mládencov k seberovným a hovoril čosi vážnym, pritlmeňím hlasom, akoby ani nebol mladoženáčom. Tvár mal jasné, časom sa i smial, ale to bolo len také šťastie, doharajúci, posledný ohník na holiač, od ktorého valasí odišli do dediny.

Juro Prachár mal už trochu v hlave, ale pobadal jeho smútok. Aby ho potešil, prisadil si k nemu i hovoril okolosediacim na plné ústa:

— Veru, Matej, ty si to chytí za lepší koniec. Tak by sme mali všetci! Ísf ta za more, najprv striasť zo seba biedu, ako si ty striasol, a len potom hľadať šťastie a užívať ho. My sme ostali tu, poženili sa za mladi, a urobili sme z jednej biedy dve... Z malých žobrákov stali sme sa ešte menšími žobrákmi, ba čo viac, svoju biedu sme prenesli i na deti. Jednu biedu sme rozdrobili na desať,

KRIŽIACKY ŠTÁT

Na tomto mieste prichádza na um komentár, že Konrad Mazowiecki, keď začal paktovať s križiacim rámdom a sledujúc ho až po Vislu roku 1225, spáchal jednu z tých veľkých politických chýb, za ktoré potom musia platiť mnohé pokolenia. Preto je fažko ho ospravedlňať a najst' nejakú poľahčujúcu okolnosť okrem toho asi, že je to vladár známy nielen z lakovstva, bezohľadnej kruhoti, ale aj z nedostatku akýchkoľvek schopností politického uvažovania. Osud chcel, že vo svojej politike voči Prusku, kvôli dobytiu ktorého zavolal

né malé domčeky, ktoré stráži zvláštny strážník, aby do mesta neodchádzali, a potraviny pre tých ubožiakov na čistučko vybieľenosom mostiku vedúcom na ostrovček nechávajú milosrdnú ľudia.

KURZ KLESÁ

Hlásia veľkí tohto sveta, že keď pán je bohatší i poddaným sa lepšie vodi. Avšak život učí, že je inak. Na razený mince len kniežatá ziskávajú a to tým spôsobom, že nechávajú ich razíť zo stále tenšieho plechu, skrz čo obyvateľia majú vo vlastnictve stále menej striebra, a knieža stále viac. Naše mince sú už tak tenké, že razíť sa na nich dá len z jednej

jine cestuje, aby súdil alebo politických schôdzi sa zúčastňoval. Ešte by tieto návštavy, pre ich zriedkavosť, neboli pre sedliakov tak fažké, ak by si vsetci úradníci od najnižších po najvyšších, podľa vzoru kniežaťa, nenarokovali to isté, keď často v rôznych záležitostach po krajinie cestujú. A sú hostmi stále častejšimi a náročnejšími. Už sa aj tak stáva, že priležitosťnú daň mení sa na stálu povinnosť. Na túto daň vyberá sa na dedinách, kde sa to zmenilo na stálu daň od sedliakov, podľa veľkosti a zámožnosti dediny: vola, kravu, telatá, čaše medu, ako aj obilie na krmenie husi. Preto ani nie je čudné, že sedliaci

Jedrzejove zomrel veľmi učený a nábožný muž — Wincenty Kadlubek.

Bol pochovaný uprostred jędrzejowského kostola. Konali sa smútočne bohoslužby, ktorých sa zúčastnili všetci mnisi.

Wincenty syn Kadlubek, neskôr pomenovaný Kadlubek, narodil sa v Kargowe pri Sopnicu v sandomierskom a. d. 1160. Učil sa v krakovskej katedrálnej škole. Potom študoval v Bologni a Paríži. Po návrate do Poľska bol farárom v sandomierskej kolegiáte. Okolo r. 1194 nahorený svojím vladárom Kazimírom Spravodlivým, začína majster Wincenty prácu nad veľkým dielom, ktorým je Chronica Polo-

12. IV. 1249 r. bola podpisana tato hanebná zmluva, ktorú podpísalo lechnické knieža Boleslav, menovaný tiež Plešivý alebo Rohatý, a nemecký — Albert von Wiliherode, ako splnomocnenec magdeburgského arcibiskupa Wilibranda. Rohatý časť Lubuskej zeme predal, a z arcibiskupskej casti urobil lenno. Ako sa dozvedáme, Wilibrad zanedbano Lubuskú zem predal brandebským markgrófom.

Neslávne sa zapisuje Boleslav v pamäti poľského národa a predajom zemi patriacej Poľsku korunuje svoju neslávnu kariéru. Až je to fažko uveriť, že tento lakový, krutý, nemravný

NOVINY TISÍCROČIA

(POKRAČOVANIE Z ČÍS. 7/66)

Križiakov, mal do činenia s hračom tých rozmerov, ako veľmajster rádu Hermann von Salz, ktorý aktuálne je piatekom a najblížším poradcом cisára Fridricha II., dôverníkom pápežskej kúrie a splnomocnencom pre Palestínu, o ktorom sa všeobecne vratí, že polovica súčasnej Európy je riadená podľa jeho rád a pomocou jeho ľudu. Len odkiaľ to mal nás Konrad vedieť, keď nikdy sa mu nepodarilo hľadiť ďalej ako sihalo jeho majetky? Kde sú tie časy, keď kráľ Boleslav Chrabrý svojimi myšlienkami a pôsobnosťou zahrňoval priestory tiahnúce sa od Byzancie po západné hranice cisárstva!

MALOMOCENSTVO V KRAKOVE

Strašna je tátu nemoc, ktorú do Európy privliekli Križiaci z výpravy k hrobu Pána Ježiša, a ktorú sa zistilo — nemeckí kolonisti. Menuje sa malomocenstvo. Je to správne, že mestské orgány v Krakove pre týchto nešťastníkov vydelili malý ostrovček na jazierku, na ktorom je kaplnka sv. Sebastiana, aby boli zvlášť, neškodili zdravym a týmto vytvorili im podmienky pre ich smutnu existenciu. Pri kaplnke sú vybudova-

strany, lebo peniaz bol by deravý. Preto keď ďalšie znížovanie váhy peniaza stalo sa už nemožné, kniežatá chytajú sa nových spôsobov. Razia stále nové peniaze a z obedu vyberajú staré. Posledne už aj 3-krát do roka prichádzajú na dedinu minciar a obyčajne keď je trh vyvolávanie starých minci vyhlasuje. Občania vyvolané deňare odovzdávajú, a minciar razí nové, a čo sa stáva: tých nových dáva menej, ako mu odovzdali starých za 14 dvanásť a dokonca desať len dava.

SEDLIACKÉ TARHY

Rôzne povinnosti majú v našej krajinе sedliaci. Stražia vo forme daní, ktorú odovzdávajú v dobytku, zrne, kožičiek a vo forme verejných služieb, ktoré im nariadujú chrániť v noci vlastné osady a neďaleké mestá, ako aj kniežacie majetok, keď tento cestuje po krajinе. Tiež aj dane z radla, lánov, dýmu, volov, kráv podľa toho čím sa platí. Sedliaci toto všetko odovzdávajú, aby vydržiaval kaštieľ. Posledne sa však množia náreky sedliakov na inú farchu, ktorá stále cititeľnejšie tlačí viedie. Je to povinnosť pomenovaná „stanom“, čo znamená, že sedliaci musia vydržiavať knieža aj s jeho družinou, keď tento po kra-

nariekať, keď im plody ich ťažkej práce od úst odjímajú.

HNEĎ OD OLTÁRA K KOSTKAM

Hazardné hry sa veľmi šíria v talianskych štátach. Táto náruživosť ovladla tiež početných duchových. Preto aj r. 1232 biskup Buonfiglio zo Sieny zakázal svojim duchovným pod trestom kliatby verejne hrať kôstky, a kardinál Peter z Amiensu bol nútene samotného florentského biskupa odsúdil za hru na takýto trest: 3-krát odriec Dávidové žalmy a umyť ruky 12 žobrákom, okrem toho, čo je najťažšie, každému žobrákovi dať zlatu mincu.

ABY POCHOPILI ČO VÉRIA

Duchovní vo všetkých farnostiach obdržali rozkaz, aby každu nedelu po evenjeliu modlili sa Verím Boha v polštine. Tento rozkaz bol vydaný preto, lebo počas cest po všetkých diecezách r. 1248 pápežský legat, archidiakon leodskej Jakub zistil, že v Poľsku ešte mnohí ľudia vobec nevedia v čo veria.

SPOMIENKA NA WINCENTYHO KADEĽUBKA

Dňa 8. marca 1223 v cisterianskom kláštore v

norum. V tomto diele vyjadril veľku lásku k svojmu národu a jeho vladárom, písal ho horúčim srdecom a s nemalom fantáziou. Sú v tomto diele legendárne pradejiny našej vlasti a pra-pra-dedov našich. Popisane sú tu napr. vízazne bitky Połanov s Alexandrom Veľkým a Júliom Cézaram. Je tu tiež genealogia Popielidov vyvodených od Rimanov a rodiečov Piastovcov. Vefachvályplných stránok venoval autor svojmu kráľovskmu protektoriu.

Roku 1207 Wincenty Kadlubek bol menovaný biskupom. Bol prvým poľským biskupom zvoleným kanonickým spôsobom. Jednajúc podľa zásady, ktorá je aj v jeho knihách a ktorá vratí: „Lebo šlachticom je ten, ktorého vlastná enosť šlachtí“ — už roku 1218 Wincenty Kadlubek zriebol sa biskupského stolca a na stále sa usídlil v jędrzejowskom kláštore, kde v mnišskom stave život ukončil.

LUBUSKÁ ZEM PREDANÁ

Zprávy, ktoré už dlhší čas sírili sa krajinou žiaľ našli potvrdenie. Lubuská zem — roky menovaná klúčom k poľskému kráľovstvu — padla do nemeckých rúk.

človek je vnukom Henricha Bradatého, mûdreho kniežaťa, ktorý tak veľa urobil pre zjednotenie rozbitého a rozvadeného Poľska, a vnukom Hedvigi, ktorú sa uznáva za svätú. Že je synom Henricha Poľbožného, ktorý práve pred 10 rokmi zvíťazil tých Brandenburcov a magdeburgského arcibiskupa, odnášal Nemcom Santok a obránil pred ich vpádom Lubusz. Kňažna Hedviga dobre poznala vnuka, keď často vratila: „Beda ti Boleslav, koľko zlá ti príčiniš svojej zemi.“

Všetci vedia, že Boleslav bohatých ľudí prepádáva, nehľadí či je to knieža, príbuzný alebo biskup, na svojom legnickom zámku ich väzni, aby výkupné vynútil. Vedia tiež všetci, že jeho manželka Adelajda, dcéra Sambora II., kniežaťa gdaňského „urazená nemravným chovaniom svojho manžela, peši do domu otcovského sa vrátila“. Vieme, že keď po svojom otcovi Boleslav dostal Vroclav, hned sa mu zachcelo i Legnice, a keď jeho brat Henrich nechcel súhlasie so zámenou Legnice na Vroclav, Boleslav i o Vroclav začal sa upomínať s mecom v ruke.

(DOKONČENIE
V BUDÚCOM ČÍSLE)

MILO URBAN • ČLOVEK, KTORÝ HLADAL ŠŤASTIE

z jedného bedára sme ich urobili desať i púšťame to v mene božom do sveta... Žobráci budú z nich, čo iné? Nemôžeš ich dať do škôl, nemôžeš ich zaopatríť, aby sa mali lepšie než sme sa my mali... Kým ty...

— Čo ja? — opýtal sa Rovňan neprítomným hlasom.

— Trápil si sa, — pakračoval Prachár, — zabil si kus života v majnách, ale aspoň vieš prečo. Kým my...

Hodil rukami, akoby niečo pochovával. A dodal:

— Aj trápili sme sa, aj nevieme prečo.

Chlapi prisvedčali:

— Veru, pravdu má Prachár. Svätú pravdu! Aj trápili sme sa, aj nevieme prečo.

— Možno, — uznaival Rovňan. — Možno je tak. Ale totočí roky...

— Eh! Čo tam roky... — rozšafne hodil rukou ktorísi zo starších.

Iný pridal.

— Žijeme po osemdesiat, po deväťdesiat rokov, a čo tým komu pomôžeme? Matej Rovňan zakrútil hlavou, zamračil sa.

— Čo? — opýtal sa podráždeným hlasom.

— No, čo? Čo? Povedz! — kývali chlapi plecami, akoby vrchy prevaľovali z jednej strany na druhú.

Rovňan sa zaryl pohľadom do zeme, a ako tak hľadal v pamäti slová, ktorími by ich odbil, zazrel pred sebou celý svoj život. Nie. To nebol život. Akokoľvek, ale to nebol život. Robil i zarobil peniaze, nemôžeťe trvdiť, že nie, ale keby mu prišlo položiť ruku na srdce a povedať podľa najlepšieho vedomia a svedomia, či to, čo robil tam za morom, bol život, musel by znova povedať: Nie! To nebol život! Ale ani robota to nebola. Robota musí byť krásnou, svätou vecou, robota musí človeka dviať, povznásiať, kým on... Jeho len ubíjala. Zabila v ňom dušu. urobila z neho tupého otroka a užívala jeho sily dotiaľ, kým podlomený

vekom neklesol pod jej bremenom. Vtedy ho milostivo prepustila, dala mu ako odmenu na poslednú cestu čosi úžasne pochybné, čo sa všeobecne nazývalo peniaze. Mal ho, i vedel, že je to len prostriedok, ktorý mu umožní zmocniť sa mnohých dobrých vecí, užívať to, o čom kedysi len sníval. Mal ho. Mal ten čarovný prostriedok. Mohol užívať. Mohol! Ale... Vtedy už... S toľkými rokmi na pleciach...

Odrazu akoby mu mráz prešiel po chrbe. Vstal, naklonil sa nad stolom a zvýšeným hlasom povedal:

— Ludia boži! Vy sa pýtate čo?

— Hej. Čo? Povedz! — súrili.

Tvár mu nabehla krvou, oči zasvetili. Vybukhol z neho:

— Podvod!

Chcel pokračovať; chcel povedať akúsi úžasnú pravdu, ktorú poznajú len čo prešli hlbinami zeme, pochmúrnymi majnami ako on. Chcel striasať zo seba príšernú farachu, ktorá sa naňho valila zahľubiť v sebe nemú, bolestnú výčitku, čo bičovala srdce i rozum, ale na jazyku akoby sa sa mu urobil uzol. Stál meravý, ťažký nad stolom ako balvan, hroziaci privali všetkých, stál a usilovne hľadal v svojom vnútri primerané slová, ale tu sa zamiešal medzi nich ktorísi z mladších a polovyčítavo, položartom pohodil:

— Ale, idťe, idťe!... Mladoženáči majú medzi sebou, a takými pohreb-nými rečami ho otravujú... Zatancovať si, zaveseliť sa... Aby vás...

Chlapi sa zasmiali. Pripili na zdravie mladoženčí a sborove volali:

— Tak je!

— Čo budeme...

— Eh.

— Pime!

— Len raz žijeme.

Mám rozprávkový dom

Slow-rock

Music score for 'Mám rozprávkový dom' featuring lyrics in both Czech and English. The score includes vocal parts for 'Emi' and 'Zai'.

Slow-rock

Mám rozprávkový dom s vysohou

strechou kde-si podne-bom. A nik-to ne-tu-ši, jak ti
slu-ši, jak ti slu-ši tā ob-lo-hav tom o-vzdu-ši tak
bli-zohybova ob-la-kov. Mám rozprávkový dom, tandemje
ce-ly tvojim ar-kad-lom. A nik-to ne-tu-ši, a-ko
zla-tý sú-mrak pr-ši na tvo-jutvárvom o-vzdu-ši. Som
taj-netvo-jím ot-rokom. Ja mám rozprávkový dom, čo sto-ji
tu kde-si za me-rom. A je-vnom ne-bo, sem a noč a
deň, len ty ho ne-po-staš a pred-sa vbet-kó-mu ty je-di-ši.
ná sa po-dobáš. Mám rozprávkový dom s vysohou
strechou kde-si podne-bom. A nik-to ne-tu-ši, a-ko
slu-ši, a-ko slu-ši tā vo-chiach has dňa, kto-ry prá-ve
zha-si-na, už zha-si-na. Klúč k tomu do-mu máš ty je-di-ná.

ŠIROKÚ CESTU PRIATELIA

Na snímkach tohoroční maturanti lycie so sloven ským vyučovacím jazykom v Jablonce: Pavel GRIEGLAK, Mária JENDRUŠOVÁ, Bronislav PAVLÁK, Mária STANCIÁKOVÁ, Ľudmila ŠVARCOVÁ, Anna KRISÍKOVÁ, Irena TOMÁŠOVÁ, Ján BIŽIÁK, Mária SPERNOGOVÁ, Mária STANCIÁKOVÁ, Margita RATAJOVÁ, Celina SOLTÝSOVÁ, Emilia BONKOVA, Emil ZAITZ, Stefania MORINCOVÁ, Ján KNAPČÍK

* MURITA 1966 V JABLONSKOM LYČEU * IMPRESIE * ROZHĽORY SO ŠTUDENTAMI-A-BOLSOLVENTAMI * SNIMKY...

K maturite v školskom roku 1965/66 boli pripraveni na jablonskom lyčiu vsetci študenti v počte 81. Z toho 73 zmaturovali a 8 budú mať opravné skúšky z niektorých predmetov po prázdninach. Z triedy so slovenským vyučovacím jazykom matovali 19. žiaci, predpisane skúšky zložili 18. a jedna žiačka bude sa musieť prihlásiť po prázdninach.

Nové maturitné predpisy sú oveľa pristupnejšie ako dôvne, a pritom povzbudzujú žiakov, aby sa učili systematický celé obdobie navštěvovania školy. Tieto predpisy spôsobili, že študenti si stále viac dajú záležať na tom, aby malí dobré i veľmi dobré známky.

Ako to skutočne vyzera, čo cítili, aké mali dojmy, posúdte sami z ich rád pre mladších spolužiakov.

Aké máte rady pre mladších spolužiakov?

- Aby sa v prvom rade učili až potom počítali na šťastie.
- Učte sa!
- Aby sa učili aj báli, lebo ak sa nebudú báť, nebudú sa ani učiť.
- Aby sa nebalí na maturite a nepočítali na šťastie.
- Aby sa učili a potom netriásali.

— Učte sa chlapci a dievčatá a nepočítajte na šťastie.

— Učte sa matematiku... tak naozaj!!!

— Neučte sa veľa pred samou maturitou.

— Nemyslite príliš včas na maturitu.

— Neberte príklad z tých, čo sa neučia.

— Učte sa celý čas systematicky!

— Učte sa a nebojte sa.

Myslim, že odpovede tohoročných absolventov dosť dobre a poväčšine správne, charakterizujú maturitu. Uzávery, vyplývajúce z nich sú celkom zrozumiteľné pre každého. Najlepšie je, akto povedali absolventi, učiť sa systematicky, a vtedy strach môže abiturient odložiť nárok.

Skončila sa maturita a zväčšila sa skupina starých študentov, putujúcich svetom. Pripojili sa k nim aj osiemnácti absolventi jablonského lycea s vyučovacím jazykom slovenským, ako aj absolventi tej istej školy s vyučovacím jazykom poľským. K skupine starých študentov pripojili sa nasledujúci študenti a študentky: Emilia Bonková, Pavel Grigliak, Ján Bižiák, Mária Jendrušová, Ján Knapčík, Mária Košútová, Anna Krisíkova, Mária Matušková, Stefánia Morincová, Ignáč Paník, Bronislav Pavlák, Margita Ratajová, Celina Soltýsová, Mária Stančiáková, Ľudmila Švarcová, Mária Šternogová, Irena Tomášová a Emil Zaitz.

Po maturite odišli domov k svojim rodičom, aby si odpočinuli a nabrali síl do novej práce, lebo všetci chceli ďalej študovať. Kde sa vyberajú a kym chceli byť v budúcnosti... Až sedem (samo dievčatá) zvolili si učiteľské povolanie. Chceli končiť učiteľské učilišta v Krakove, Katowiciach a Nowom Sączi. Dve dievčatá chceli ísť na ošetrovateľskú školu v Tarnowe, dve chceli byť laborantkami a študovať v Krakove, jedná z abiturientek vybraťa si školu pre pôrodné asistentky v Kielcoch. Z chlapcov jeden chcel študovať archeologiu na Jagiellonskej univerzite, druhý chcel byť lesníkom a vyberaťa sa na Vysokú rolnickú školu do Krakova, ďalší do hudobnej strednej školy v Krakove, iný na chemickú školu v Poznani a poslední dva na dôstojnícku školu pohranicnej stráže v Kętrzynie.

Prajeme im ako najmladším na ceste „starého študenta“ veľa úspechov a myslime, že sa budú pamätať na každý rok sa zväčšujúcu rodinu absolventov jablonského lycea, ktorí tvoria spolu so svojimi vychovavatelia.

(lojk)

R edakcia: Pripojujeme sa k blahoželaniam a prajeme jablonským študentom veľa úspechov pri prijímacích skúškach a na štúdiach.

MILO URBAN • ČLOVEK, KTORY HLADAL ŠŤASTIE

Husle zavýskali — v izbe zvrelo ako v hrnci. Prachár vyskočil, junáčky zapreberal starými nohami, schytíl ktorúsi z postávajúcich dievok, rozkrútil a potriasajúc rukou vo vzduchu opakoval:

— Ej! Haj! Juchaj!... Len raz žijeme...

IV.

Zavolal ešte čosi do tmy za posledným, počúval, ako mu odpovedal širokým, nadutým hlasom, ktorý sa kotúčal nocou sľa veľké koleso... Hlas doznel. Matej Rovňan si vydýhol. Pomaly zatvoril dvvere a potkýnavým krokom sa pobral do izby, kde ho s rozpačitým úsmevom na tvári vítal Hana — jeho žena.

— Tak čo, Hanička? — oslovil ju pritlmeným hlasom, sfaby sa bál, že niečo cdplaší, akúsi úžasne jemnú, úžasne krehkú vec.

Hana neodpovedala. Učupila sa odovzdane na lavičke pri peci a hľadala naňho ako ustrašené, nedôverčivé vtáča. Prisadol si k nej, objal ju okolo driecku prvým nežným objatím a ona mu položila hlavu na plece, ako sa kladie veľké, zrelé jablko na stôl. Privrátil tú plavú hlavu k sebe, zahľadal sa do veľkých, sťa noci na dedine belasých očí a opýtal sa znova tak ticho, že ledva sám počul:

— Tak čo, Hanička?

Mlčky ho objala. Cítil oblosť jej rúk na krku, pritahujúcich ho k sebe, cítil teplo jej hlavy. Bože večný!... Kočko čakal na túto chvíľu, kolme túžil po nej... Bola mu svetlom v tmavých hlininách zeme, bola mu sprevodcom, jedinou potechou v pochmúrnom živote majnera... Zažil chvíľe, keď sa mu zdalo, že ju už nikdy nedosiahne, inokedy ho zasa chytalo čierne zúfalstvo. A hľa!... Všetko prekonal. Všetko... Prebrodil sa morom prekážok, on, niekdajší bedár, ktorého ani pes neoštekal. Zakotvil. Striasol zo seba biedu. Má dom, má majetok, má ženu... Je prvým gazdom v dedine...

Je to možné?

Matej Rovňan sa chcel vziať do sladkého pocitu šťastia; chcel sa potopíť v jeho lahodných vlnách a cítiť ho každým kúskom tela.

Chcel.

Ale...

Panebože, čo je to?

Pretrel si rukou oči, lebo sa mu zazdalo, že pevná ruka viery a vôle, ktorá ho toľke roky viedla, sa od neho zrazu odťahla.

Zahmatal okolo seba. Pocítil bezradnosť; vyskočila mu odkialsi spod kabáta a chytila ho za hrdlo. Panebože!... Ako tak hľadel Hane do očí, ako sa opájal jej hýriovou mladosťou, čo sa túliala k nemu a zohrievala ho, zrazu sfaby sa začínali topiť, rozťapali ani vosk na slinku; sfaby čosi v ňom skamenelo, sfaby čosi strplo na mrtvom bode a...

Zavládlo mrtve, strašné ticho. Príšerné ticho. Také ticho, ako býva v továrnach, kde zastavili všetky stroje a robotníkov prepustili. Také ticho, ako býva v bani, kde sa už nefáži. Mrtve, strašidelné ticho.

V tomto strašidelnom tichu Matej Rovňan nevdojak pocítil, že sa vracia, že z výšky, do ktorej vyletel — leti dolu.

„Tak čo, Hanička?“ chcel ešte povedať, ale hlas sa mu rozpadol na perách.

— No...? Čo je, Maťko? — počul vedľa seba.

Hana privrela mihalnice a na Mateja Rovňana hľadalo dvoje oddanostou zvlhnutých očí, áno... tie oči chodili za ním v nekonečných chodbach a posmeľovali ho, tie obľé ramená ho objimali za bezsených noci na tvrdej posteli majnera... Áno!... Ju videl, za ľou šiel za more, za ľou sa vrátil, a teraz...

Mal ju pri sebe. Vidinu svojho života, svoj sen, svoju budúenosť. Bola jeho ženou, jeho všetkým! Cítil, že by mal vyskočiť, uchopiť ju mocne na ramená, priblížiť sa k sebe a odnieť z kuchyne, z malej, vratkej lavičky. Chápal úžasné zrejmosť tejto chvíľe; vedel, že tak nemôže sedieť do rána, ale ako to chcel urobiť, uvedomil si, že nevládze. Z tela akoby mu vytrhali všetky svaly, všetky kosti: začal trátiť rovnováhu a rútiť sa — rútiť sám do seba.

VOL'BY V MIESTNYCH SKUPINACH ČSKS

PRZYWARÓWKA

V miestnej skupine ČsKS Przywarówka konala sa už predvolebná schôdza. Schôdze sa zúčastnili 31 členovia MS. Kr. Spyryka Anton prečítať zprávu o činnosti miestnej skupiny za uplynulé volebné obdobie v ktorej vyzdvihol najmä prácu divadelného kružku. Veľmi pálčivou otázkou o ktorej vrveli mnohí účastníci schôdze, je záležitosť dvojjazyčných nápisov na obchodoch. Účastníci schôdze žiadali, aby záležitosť týchto bola čo najskôr vybavená.

Nasledovali voľby nového výboru do ktorého boli zvolení: za predsedu ANTON SPYRKA, za podpredsedu STERCULA JAN, za tajomníkem KRAMARZ FLORIAN, za pokladníka STERCULA WENDELIN, za člena KUCEK ANDRZEJ.

Do revíznej komisie boli zvolení: Gombarczyk Wiktor, Jasiura Edward, Kucek Albin.

ZUBRZYCA GÓRNA

V Zubrzycy Górnnej konala sa volebná schôdza za účasti okolo 100 členov a zúčastnili sa jej i predsedov Obv. výboru ČsKS Ján Kovalík.

Kr. Solava mal referát o činnosti miestnej skupiny za uplynulé volebné obdobie. Diskusia bola horúca. Zhromaždení všetci vrveli d'školáčik so slovenským vyučovacím jazykom, najmä o tom, že sa prejavuje nedostatok učiteľov, ktorí by perfektne ovládali slovenčinu. Ďalej domáhali sa dvojjazyčných nápisov na obchodoch.

Vo volbach do nového výboru

boli zvolení: za predsedu SOLAWA JOZEF, za podpredsedu BOGACZ LUDWIK, za pokladníka PAWLAK JÁN a členovia HELENA KOTOVÁ a MÁRIA PAWLAKOVÁ.

Za delegátov na celoštátny sjezd Československej kultúrnej spoločnosti v Poľsku boli zvolení Józef Solawa a Ludwik Bogacz.

PODSARNIE

Predvolebnú schôdzu miestnej skupiny ČsKS v Podsarni zahájil kr. Albin Chowaniec, ktorý privítal predsedu obvodného výboru ČsKS na Orave kr. Jána Kovalíka a všetkých prítomných.

Schôdze sa zúčastnili 30 členovia MS ČsKS.

Zprávu za uplynulé volebné obdobie prečítał kr. Albin Chowaniec. Nakoľko doteraz v Podsarni nie je klubovia Spoločnosti kultúrny život nerozvíjal sa tak, ako by to mohlo byť. Predsa však členovia divadelného kružku načvili divadelnú hru.

V diskuse podstatnou záležitosťou, ktorú žiadali všetci boli dvojjazyčné nápisov na obchodoch.

Bol zvolený výbor MS ČsKS: predsedu CHOWANIEC ALBIN, podpredsedu BAK JÓZEF, tajomníčku EMILIA SIARKOVÁ, pokladník SZPAK JÓZEF, členka MAŁGORZATA BAKOVÁ.

PODWILK

Predvolebnej schôdze v Podwilku zúčastnili sa 56 členovia miestnej skupiny ČsKS. Referát za uplynulé volebné obdobie prednesol predsedu MS ČsKS. Vyzdvihol najmä zorganizovanie

ochotníckeho divadelného kružku, a peknú prácu hudobného súboru.

Prítomní žiadali vyriešenie čo najskôr záležitosť dvojjazyčných nápisov na obchodoch.

Bol zvolený nový výbor miestnej skupiny: predsedu PIERONEK IGNACY, podpredsedu KALATA, tajomník PATKA KAZIMIER, pokladník PIERONEK FRANCISZEK a členovia HERMINA KOWALIKOVÁ a CECYLIA NIEDZIELAKOVÁ.

Do revíznej komisie boli zvolení Maria Grzybaczová Małgorzata Kicinová, Małonka Józef.

Za delegátu na celoštátny sjezd Spoločnosti bola jednohlasne zvolená Hermína Kowaliková.

ZUBRZYCA DOLNA

V Zubrzycy Dolnej predvolebná schôdza miestnej skupiny Československej kultúrnej spoločnosti v Poľsku konala sa za účasti ē 63 členov.

Po zahájení predsedu MS ČsKS prečítał referát o Ťisicroči vzniku poľského štátu.

Členovia prihlasili sa vo veľkom počte do diskusie. Okrem iného, vrveli o záležitosti inštalovania dvojjazyčných nápisov na obchodoch.

Prítomní zvolili nový výbor miestnej skupiny ČsKS: predsedu JÁN ONDICA, podpredsedu EUGENIUSZ KOTT, tajomníčku MARGITA KULAWIACKOVÁ, pokladník EMIL ZUBRICKI a členovia HILLA AIBIN a ANNA SKOCZYKOVÁ. Revízna komisia: Irena Malysová, Szwerik Wendelin a Margita Koniková. Za delegátov na sjezd boli zvolení Ján Ondica a Ján Kovalík.

ESTE RAZ ZALEŽITOSŤ V DVOJJAZYČNÝCH NÁPISOV

Miestna skupina Československej kultúrnej spoločnosti v Kacwine odosla list miestnemu družstvu (v Lapszach Nižných) s intervenciou o inštalovaní dvojjazyčných nápisov na obchodoch v dedine.

V súvislosti s tým naša redakcia bola ešte raz poinformovaná predsedom CRS Samopoc Chlopska súdr. Jańczykom, kópiou listu odoslaného predsedovi výboru PZGS Samopomoc Chlopska v Nowom Targu o postoji CRS k tejto záležitosti. Domnievame sa, že súčasne miestne orgány GS okresu Nowy Targ zavia sa neopodstatnených zábran a rýchle budú inštalovať dvojjazyčné nápisy na obchodoch v obciach obývaných slovenskou národnostnou menšinou.

Z našej strany — po mnohonásobnom písaní o tejto záležitosti ešte raz zdôrazňujeme, že jednanie PZGS v Nowom Targu nezohoduje sa ani s rozhodnutím predsedu CRS, ani z národnostnou politikou voči národnostným menšinám žijúcim v PRL. Práve preto touto záležitosťou mali by sa energický zaobereť tiež okresné stránice a štátne orgány.

Uverejňujeme list predsedu CRS:

★ ★ ★

Centrala Rolnicza Spółdzielni „SAMOPOMOC CHŁOPSKA”
BIURO PREZYDIALNE

Warszawa, ul. Kopernika 30

Obyvatel
Prezes Zarządu
Powiatowego Związku Gminnych Spółdzielni „Samopomoc Chlopska”

w Nowym Targu

Czechosłowackie Stowarzyszenie Kulturalne w Polsce zwróciło się do Zarządu CRS z prośbą o umieszczenie na sklepach spółdzielczości zaopatrzenia i zbytu w Kacwinie sztyldów dwujęzycznych.

Zgodnie z pismem Nr. P-525/66 z dnia 11 lutego br. proszę o zastosowanie się do życzenia miejscowości ludności i spowodowanie by Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chlopska” w Lapszach Niżnych, umieściła sztydy takie na sklepach i zakładach.

Podkreślam, że wszędzie tam, gdzie sa duże ugrupowania ludności słowackiej, dwujęzyczne sztydy umieszczone powinny być zgodnie z życzeniem tej ludności.

Proszę Obywatela Prezesa o szybkie spowodowanie załatwienia sprawy i powiadomienie mnie o sposobie jej załatwienia.

Prezes
T. JAŃCZYK

Do wiadomości:
Redakcja „Život” Czasopismo Społeczno-Kulturalne Warszawa

Z ORGANIZAČNÉHO ŽIVOTA ČSKS

KRAKÓW

Dňa 26. júna t.r. konalo sa v Krakove zasadnutie ÚV ČsKS, ktorého sa zúčastnili predstaviteľia vnitorného oddelenia WRN a mesta Krakova. Základnou otázkou prejedavanou na zasadnutí bolo zhodnotenie doterajšej predsjazdovej kampane Spoločnosti. Zprávu o prevedení predvolebných schôdzí prečítał predsedovia obvodných výborov Spoločnosti zo Spiša, Oravy a českých stredisek. Prejednali sa tiež podrobne sťažnosti, ktoré najčastečne boli prednášané na schôdzach, ako aj návrhy. Predsedovia Obv. výb. informovali, že o.i. na každej schôdzi na Spiši a

Orave opakovali sa otázky týkajúce sa školstva so slovenským vyučovacím jazykom a dvojjazyčných nápisov na obchodoch. Práve preto ÚV ČsKS je nutený hľadajúcim záležitosťam venovať zvýšenú pozornosť a počítať v konkrétnom vybavovaní týchto, ako v prednostených záležitosťach týkajúcich sa slovenskej a českej menšiny žijúcej v Poľsku. Prezidium sa uzneslo v najkratšom termíne zvolať poširorené zasadnutie ÚV ČsKS venované len otázkam školstva, učiteľov, problémovo-jazykových kurzov pre dospelých a spolupráci učiteľov s našou spoločnosťou.

B. K.

PIEKIELNIK

Ján Świętek, predsedu MS ČsKS v Piekielniku reprezentuje najpočetnejšiu miestnu skupinu našej Spoločnosti. Je vedúcim hudobného kružku, členom revíznej komisie ÚV a veľmi aktívnym členom Spoločnosti. Jeho súbor má už na svojom konte veľmi pekné úspechy. Minulý rok na súťaži v Jablonke obsadil I. miesto. Je to 5-členný súbor, ktorý hra na harmonike, husliach, klarinete a trubke. Vystupoval na privítaní súboru Ostravských učiteľiek a na menšinovom seminári v Jablonke.

Zo súbrdu MS ČsKS v Piekielniku mali by si brat príklad aj iné umelecké kružky našej Spoločnosti.

B. K.

MILO URBAN • ČLOVEK, KTORÝ HLADAL ŠŤASTIE

Co je to?

Azda všetkému koniec?

Panebože!...

Chcel vyskočiť, ale sila tej chvíle mu rozdrapila vedomie. V trhline, čo sa tekoť otvoril, Matej Rovňan uzrel neodvrátnu skutočnosť. Nebol už mužom. Či chcel, či nechcel, či sa mu páčilo, či nie, bol len bezmocný, slabý starcom, ktorého pred päťročnatosťou rokmi oklamali a ktorý predal svoju mladosť v d'alekom svete za misu ružových vidín. Peniaze, majetok, žena...? Teraz, keď už nemá zubov na tie dobré veci?... Eh! Jeho sily zostali v pochmúrnych majnách. Zožrala ich tma a dlhé chodby, zožralo ich čierne, lesklé uhlie, z ktorého azda práve v tejto chvíli hodili niekde v New Yorku do pece. On z neho nemá nič! Uhlie, na ktorom lipne jeho láska, jeho život, horí krásnym ružovým plameňom, zohrevia iných, aby sa mohli bezstarostne oddať svojmu šťastiu v mäkkých salónoch, kým on...

Vrátil sa, ale — vrátil sa neskoro.

V Rovňanovi čosi žalostne zaskučalo. Hľadal pred seba i videl, ako sa veľký sen jeho života rozpľýva na trápe nič. V ohromujúcom tichu noci, keď sa vonku už temer briežilo, v izbe, osvetlenej matným svetlom dusiaci sa petrolejovej lampy, vedľa Hany, ktorá v pomyslove čakala — počul, ako duní budúcnosť jeho rodu, jeho padajúci život v bezodnej pripasti vekov sťa v pustej šachte, ako letí, letí sťa fažký kameň, prepádáva sa v tme večnosti, aby sa už nikdy nevynoril. Darmo sa trápil temer šesťdesiat rokov života, darmo šiel za more! Biedu sice porazil, striasol zo seba, ale kým s ňou zápasil, čas ho zaskočil a prelomil ako triesku vo dvoje, zhasil svieciu jestvovania rodu Rovňanovcov na večné veky!

Ked si to Matej Rovňan všetko predstavil, ked si uvedomil, že z tejto pripasti niet návratu, akoby mu srdce do klietky vzali. Prenikol ho a zatriasol ním hrozný žiaľ. Ruka, čo ho chytala pod krk, nečakane stisla a zafala sa, takže ledva stihol otvoriť ústa. Pozdalo sa mu, že sa v izbe zadusí. Preto v-

vale úzkosti, v neskrotnej túžbe po čerstvom vzduchu náhlivo vyskočil, veľkými skokami sa rozbehol von, a už nedobehol... Na schodíkoch pred domom sa mu podlomili nohy; chytil sa ešte za srdce, akoby ho chcel zadržať, lenže v nasledujúcej chvíli spadol do dvora sťa odlomený suchý konár. „Matejko, Matejko!...“ volal ešte kto si prestrašeným hlasom za ním, ale Matej Rovňan to volanie už nepočul.

Umrel. Nevzkriesili ho už. Umrel zákernou smrťou toho dňa, keď mal začať žiť. A zvest o jeho smrti sa dala na pút s vychadzajúcim slnkom. Hodila na Malatinu čierne tieň úžasu. Zamotávali sa v ňom slová ako nite spadnuté z motovidla prirodzoného behu vecí.

V Malatinej sa tak neumieralo. V Malatinej nevedeli, čo je srdcová porážka. Trvá výradný výraz, ktorý vypadol lekárov v úst, ich počítať svoju nestraviteľnosť. Boli by sa s ním ruvali kvôli dokedy, keby sa farár nebol spätmatal a keby im nebol vysvetlil, že Rovňanovi vlastne puklo srdce.

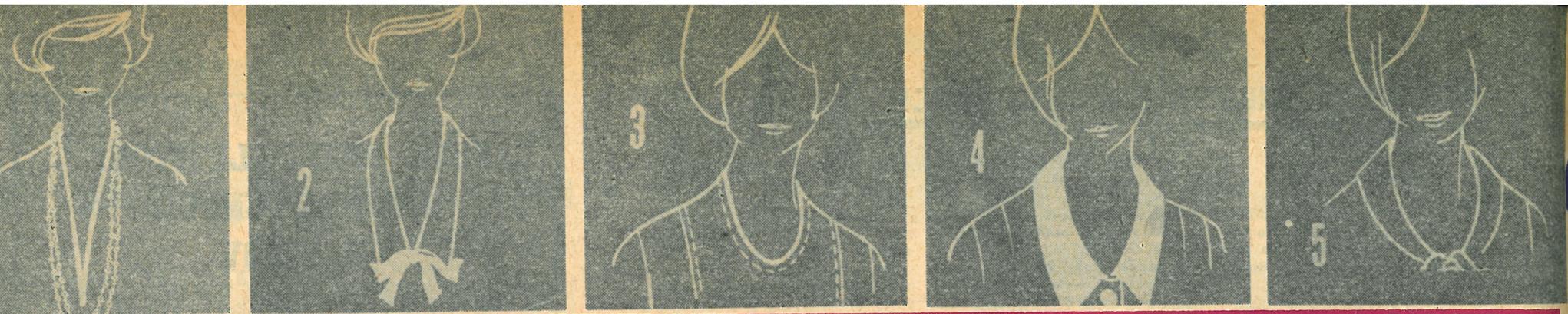
To vyslobodilo ich myse zo zákerného bludiska neznámych príčin. Bolo to v ich reči — jednoduché, jasné — a vedeli si to aj predstaviť. Priveďme stiahne obrúč, pukne sa, silne udrieť po zvone, tiež sa pukne. Prečo by nepuklo srdce? Sú veci, ktoré pukajú pod silným náporom príčin, sú veci, ktoré nevydržia veľký tlak, najmä keď sú zoslabnuté, staré. Prečo by srdce, a k tomu ukonané, malo vydržať?

Odtiaľ mali Malatinci už len krok k vlastnej príčine Rovňanovej smrti. A naozaj! Ked znova prišla jeho náhla smrť do reči, ktorísi z vtipnejších sa spašmatali a povedali:

— To iste od toľkého šťastia!

Možno nie. Možno sa mólili. Ale... Vtedy to už bolo aj tak vedľajšie. Vonku zneli smútočné zvony a tí, čo Mateja Rovňana odprevádzali na malatinský cintorín, vedeli, že sa už nikdy medzi nich nevráti.

MILO URBAN (1930)

Uzky špicatý výstrih dodáva krku štílosť. Dlhá visiacia refaz učinok ešte podčiarkuje.

Špicatý predĺžený golier s malou mašličkou, ktorá pomáha poopraví formu krku.

Oválny výstrih bez goliera predlžuje krk. Trochu vyššie vsadené rukávy a zvislé štepovalie redukujú šírku plieč.

Predĺžený golier kontrastnej farby zoštíhluje krk a súčasne delí šírku plieč.

Oválny šálový golier s kvetom alebo modernou bižutériou pôsobí sviežo a predlžuje krk.

Výstrihy pre krátke krk

TEST RADÍ

S ROZVAHOU

Vzťah — mladenc — dievča a opačne: dievča — mladenci je nadmieru zložitý a citlivý a zriedkakedy sedí tak trefne perekadlo „o zlatej strednej ceste“ ako v tomto prípade. Krajnosti sú viac než škodlivé. Hodno teda zamyslieť sa nad touto otázkou na základe podnetov testu zo zahraničnej tlače.

I. MLÁDENCI
Považujete za správne, keď sa mladik snáži bozkávať sa s každým dievčatom, s ktorým má schôdzku?

Ano 3
Nie 1
Chceli by ste veľmi mať auto, aby ste mohli dievčence vozit na výlety?

Ano 3
Nie 1
Odsudzujete fotografie s „odvážnymi“ výstrihmi v časopisoch?

Ano 0
Nie 3
Nazdávate sa, že poctivost je starý pred-sudok?

Ano 1
Nie 3
Nadväzujete známost s dievčatami veľmi ľahko?

Ano 3
Váhavo 2
Tažko 1
Ak doľho čakáte, keď priateľka mešká?

5 minút 5
15 minút 4
20 minút 2
Dlhšie 0

AK MÁTE 3-10 BODOV: Zdá sa, že máte značné zábrany. Nestráňte sa spoločnosťou dievčat. 9-12 BODOV: Pravdepodobne patríte k rozvažnejšiemu typu mladých ľudí.

Záleží vám na zamestnaní. Máte predpoklad pre vernosť. Ale pozor! nech vám tá neprávna nezakáže hlavu. 13-15 BODOV: Nevrhajte sa nerozvážne do dobrozrústiev! A nemáte azda príliš čierne názory na dievčatá? 16 - 20 BODOV: Láska nechápe dosť vázne. Mali by ste sa usilovať lepšie chápat dievčata a osvojíť si spravný prístup k nim.

II. DIEVČATÁ

Nazdávate sa, že je správne, keď mladeneč bozká dievča hned na prvej prechádzke?

Ano 5
Až po 14-dňovej známosti 3
Neskôr 1
Alebo bozk celkom odmietaťe 0

Plačete v kine pri dojímavej scéne?

Ano 3
Nie 1

Chceli by ste sa stať filmovou hviezdom?

Ano 3
Alebo sa chcete vydat a mať deti? 1

Zdôverujete sa o svojom priateľstve?

Matička 1
Priateľka 3
Zdôverujete sa obidvom 2

Alebo si nechávate všetko pre seba? 0
Považujete sa za peknú? 5
Áno 5
Máte nejaké chyby? 2
Alebo si myslíte, že ste nepekná 0

Máte prijemný pocit, keď spozorujete, že si vás chlapci všimajú, lebo ste pekne oblečená?

Ano 5
Nie 1

AK MÁTE 3-10 BODOV: Podľa všetkého patríte k rozvažnejšiemu typu dievčat a nenecháte si hlavu pomútí. Ale pozor! aby ste zase nemali príliš veľa zábran. 11-16 BODOV: Máte veľa temperamentu, ale vieť ho krotiť. Azda čakáte na pravú, veľkú lásku. Je to správne, ale neslobodno ani v tomto smeri ísť do krajnosti. 17-20 BODOV: Možno snívať o veľkom šťastí a preceňujete ho. Máte náklonnosť k romantike a musíte dávať pozor, aby ste nestrelili toho neprávho. 21-24 BODOV: Nie je vylúčené, že lásku považujete iba za hru. Že ju nespájate dostatočne s citom, že sa ľahko zamilujete a máte sklon strieľať partnerov. Možno vás iba upozorní na potrebu väčszej opatrnosti.

malý žiuró

Vyberte si pätnásť lubovoľných kariet a rozložte ich na stole do troch radov, v každom po päť kariet. Vyzvite vašich spoločníkov, aby si vybrali a zapamätali jednu z nich bez toho, aby ju vzali zo stola (môžete aj odísť z miestnosti, kym sa dohovoria). Keď vaši spoločníci určia jednu z kariet spýtajte sa: „V ktorom rade je?“ Hned potom ako dostanete odpoved, pozbierajte všetky karty, zasa ich poukladajte na stôlu do troch radov a znova zapakujete otázkou. Dostanete odpoved a všetko ešte raz urobíte zo začiatku. Keď naposledy pozbierate karty zo stola, ukážete prítomným poslednú kartu v súprave, ktorá bude tou pravou.

PRÍSNE TAJNÉ

AKO Z 15 KARIET UHÁDNUŤ TU PRAVÚ

REKVIZITY: 15 lubovoľných kariet.

TAJOMSTVO TRIKU: Keď dostanete prvú odpoveď na otázkou „V ktorom rade leží vaša karta?“, zberate karty takto: najprv ten rad, kde určenej karty niet, potom rad, v ktorom karta leží a napokon ďalší rad bez určenej karty.

Karty nepomiešať, ale rozložiť ich zasa od troch radov nasledujúcim spôsobom: prvá karta — do prvého radu, ďalšia — do druhého, nasledujúca — do tretieho; potom druhá karta do prvého radu, ďalšia — do druhého, nasledujúca do tretieho atď. Vždy zhora nadol po jednej karte, kym neutvoríte tri rady po päť kariet.

Keď po druhýkrát dostanete odpoved, v ktorom rade je karta teraz, zozberate karty tak isto, ako ste to robili v prvom prípade, totiž — rad s určenou bude v poradí druhý, aký bol v prostredku súpravy.

Potom opäť rozložiť karty po stole do troch radov takým istým spôsobom ako predtým: po jednej karte zhora nadol. Spýtate sa naposledy, v ktorom rade leží určena karta, a keď dostanete odpoved, hned ju môžete uhádnuť: bude to vždy prostredná karta v rade. Teraz musíte šikovne pozbierať karty tak, aby určená karta prišla ako posledná, potom obrátiť súpravu a všetci vidia tú kartu, ktorú si určili.

Je to veľmi jednoduchý trik, jeho hlavná podmienka je: musíte to robiť rýchlo, hravo, otázky dávať medzi rozhovorom, urobíte dobre, keď budete pritom žartovať, aby vám neprišli na trik. Hlavne je tu — tempo a nenutenosť!

Jsou ryby opravdu němé?

Začalo to za poslední války na atlantickém pobřeží Spojených států. Americké armádní velení vypracovalo důkladný systém poběžní obrany proti hrozícím německým ponorkám. Součástí tohoto systému byly podmořské mikrofony, které zachycovaly už z daleka hluk pracujících motorů a umožňovaly tak včasný poplach. Na jaře 1942 byl hlášen tento poplach rychlým korvetním poběžním ochrany v zátoce Chesapeake téměř každý den při setmění. Rychlé lodi vyjížděly, ale nikdy se jim nepodařilo ponorky zastihnout. Pak byla sif mikrofonů doplněna řetězy akustických min, které ve vodě vybuchovaly při určité výši hluku. Jakmile zašlo slunce za obzor, začaly dajecko v moři vybuchovat miny. Korvety vyjížděly do prostoru, odkud přicházel poplach, shazovaly výbušné nálože, — ale nikdy se neobjevila žádná troška ponorky ani nějaká jiná stopa po nepráteleckých větfelech.

Dlouho drželo americké velení tuto záhadu jako „věc vysoko tajnou“ v trezoru, až se rozhodlo požádat o rozluštění vědu. Setřením byla pověřena dr. Mary Poland Fishová která záhadu objasnila. Poplach působil hejna jednoho druhu ryb, které připlouvají každým rokem na jaře do zátoky Chesapeake, aby se zde třely. Miliónová hejna vydávají při svých hrách lásky tak silné zvuky, že často přehlušují zvuk motorů kolem jedoucích parníků. Po objasnění této záhadu začali američtí vědci zkoumat zvuky, které vydávají mořští živočichové, a přišlo nato, že zvuky vydává téměř polovina všech mořských ryb.

Ti sta druhu bylo již pomocí zvláštních mikrofónů „vyslechnuto“ a badatelé zaznamenali na magnetofonové pásky mnoho zvuků, které jsou už schopni rozlišovat. Ryby nejen „mluví“, ale jsou dokonce velmi žvatlavé. Především ryby v teplých mořích. Na volném moři panuje někdy pod hladinou takový hluk jako na nejživějším obchodním bulváru velkémesta. Pomoci zvukům samců, vábirčích k lásku, které byly nahrány na magnetofonový pásek, jsou badatelé schopni přilákat samičky. A naopak zase zahnat hejna rybek pomocí zvuků, jež vydávají mořští dravci. Těchto výzkumů se už dnes prakticky používá při rybolově. Japonci instalovali na dně moře v některých oblastech mikrofony, které hlásí na břeh, jakmile se přiblíží hejna ryb. Rybářské kutry pak už jedou najisto.

NÁŠ KVÍZ

4				
				23
		18		
			19	
30				
				36
			1	

Podobá sa to športke, a nie je to športka. Čo je to? Neviete? Tak my vám to prezradíme. Je to magický štvorec, do ktorého máte vpísat čísla od jednej až po štyridsaťdeväť tak, aby súčet čísel vo všetkých vodorovných riadkoch a v uhlopriečkach bol vždy 175. Aby sa vám to lepšie počítalo niektoré čísllice sú už vpísané. Vyuľšenia nám posielajte do 25. augusta t. r. Vylosujeme z nich knižné odmeny.

PRÍPAD NA ROZLUSTENIE

KRÁSNA PASAŽIERKA

V cukrární pri káve rozprával inšpektor Bolton inšpektori Sheitonovi o svojom poslednom prípade, ktorý mu vynesiel veľkú slávu.

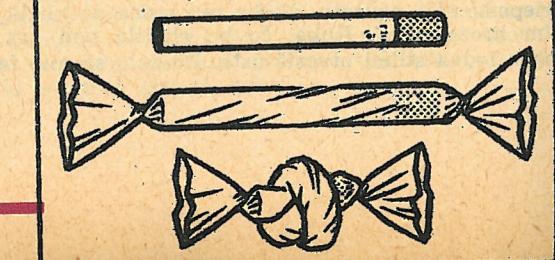
— Už dávno sme podozriveli istú miss Ramsetovú, že sa zaobrába počítaním briliantov. Ale nikdy sa nám nepodařilo prichytiť ju pri čine. Keď sa však posledný raz chystala na cestu do USA, rozhodol som sa cestovať tou istou lodou, aby som ju mal stále na očiach. Počas cesty som s ňou nadviazal známost. Miss Ramsetová sa ukázala ako skutočná dáma, neobycajné spoločenská, dôtipná a inteligenčná. Navýše veľmi vkusne a elegantne sa obliekala — nosila veľmi jednoduché, ale drahe šaty, mala nádhernú zlatú špičku na cigarety, zlaté puzdro, tmavé okuliare so zlatou obrubou, starozitné prsteňe a náramky. Bola veľmi pekná a nápadná. Mala celý zástup obdivovateľov ku ktorým patril aj kapitán lode. Jedávala pri jeho stole a ja som mal veľké tažkosti, aby som sa dostal do skupiny prominentných hostí, ktorí sa tam zhromažďovali. Hoci som mal tie najlepšie podmienky, aby som ju mohol pozorovať, nemohol som nič zistíť. Diskrétna prehliadka jej kabiny bola bezvýsledná. A cesta sa pomaly blížila ku koncu. V posledný deň cesty som sa snažil našu známost čo najviac prehliobiť. Spýtal som sa miss Ramsetovej, či by som jej mohol niekedy napišť. Po krátkom vahaní otvorila kabuku a vybrať a vybrať z nej svoju navštívenku. Všimol som si, že sa jej štíhle, od nikotínu trochu zažitnuté prsty triasli. Na rozlúčku mi pevně stisla ruku. V tej chvíli som už vedel, kde sú brilianti, a po vystúpení na breh sme ju hned zatkli.

Kde boli brilianty?

Brilianty boli skrýtie v zlatej šperke. Zlatinu písť do-

SKÚSTE SI TO

Ak chceme prehnúť cigaretu, tak sa nám iste prelomí. Zabáme ju do celofánového papiera, ktorého konce pevně zakrútime. Cigaretu môžeme previazať aj na uzol a zostane nepoškodená. Celofánový papier vyvoláva rovnomený protitlak.

ním sa postavil sám arciknieža Albrecht, ktorý bol hlavným akcionárom železničnej spoločnosti a majetkom železniarne v Těšíne. Práve preto potreboval železničnú trať, ale inde — v údoli Hornadu, a nie pod Braniskom. Tým železnica z Košíc do Bohumína obišla Levoču. Bol to rozhodujúci úder pre nju. Banské mestá — Spišská Nová Ves a Poprad sa začali vzmáhať, no v Levoči sa už nevýbudovalo nič, ktoré by mohlo konkurovať podniku Levočania, sa však nevezdávali. Márne. Preto po veľkom zhromaždení v jú-

PAUL

Bol sklonok 17. storočia. Nad slovenskou krajinou rozprúdila sa povinčínská povstanie. Neobúšla ani Cisárská vojska útočia proti povstalcom Rakocíšiu. Nad Levočou a okolitým strážnym hradom - Kirášiou Hôrkou, vladne Štefan Andrász. Je menovaný Rákocísim a veliteľa obrancov.

Dlhlo už obliehajú cisárske vojaci evoču, dľho už ležia pod jej hradami. Bez výsledku. Mocne opevnenia a odhodlana obrana kurovských povstalcov dobre chránila meno a Krásnu Hôrku. Andrássy bol zhodnuty nevydat levočskú pevnosť, bol odhadnutý bránili ju do slobody.

Mal vo svojom dostoníckom sbo-

sudok. Keď Andrássy blížil sa k hradu v kočiare otvoril proti nemu streľbu z hradného dela. Predsa Andrássymu podarilo sa zachrániť život a ujsť do Levoče. Bol potom cisárom omilostený a vrátili mu dokonca aj hrad Krásnu Hôrku. Len jeho manželka medzitým zomrela na hrade... Toltko vrávi povest o tamtych dávnych dňoch.

OBVÍNĚNÝ ZO SPIONÁZE

Pisal sa rok 1793 keď na Spiš pricestoval z Edinburgu anglický cestovateľ a prirodovedec Robert Townson, ktorý na svojej ceste po Uhorsku botanizoval a zberal zriedkavé učážky hmyzu. V Levoči mal sa stretnúť s mestodržiteľom spišského grófstva Horváthom, ktorý Townsonovi prisľúbil pomoc v jeho zberateľskej ceste pod Tatrami. Townsona stretla však neobvyklá príhoda, o ktorej sa cez dva sto-ročia na Spiši nepísalo ani nerozprávalo. Townsonovu príhodu odhalil Jozef Brandenburg v archívach múzea v Tatranskej Lomnici, v Townsonom napisanom cestopise vydanom v Londýne roku 1797 a preloženom do francúztiny v Lipsku.

r. 1800. Pre jeho zaujímavost a neobvyklosť prečítajme si ho v skrátku aj my.

Levočským radcom Towson zdal sa podozrivým a obvinili ho zo špinovania pre francúzskych revolucionárov — jakobinov, čiže členov politickej organizácie, ktorí za francúzskej buržoazskej revolúcii vystúpili proti feudálizmu a kráľovi Ludovítovi XVI. V roku 1793 Towsonovej cesty práve revolúcia vrcholila a zvrhla kráľa.

Márná však bola celá zrada. Vie-
denský dvor aj za tak hanebný čin
neodmenil paní Júliu. Upokorená
skajúca vrátila sa do Levoče a tam
bola popravená práve tými, od kto-
čakala vysoký titul....

Tak prešla do povesti ako „Bie-
la pani levočská“ a bola na začiatku
osemnásťročného storozia románove
spracovaná maďarským klasicom
Móricom Jókaim v knihe pod tým
titulom.

Vráťme sa však k osudom Adrás-
syho. Levoča už padla. Andrássy
uchádzal na hrad Krásna Hôrka.
Zvest o podstupnom páde mesta
predsa ho dostihla. Jeho vlastný
obrat so svojim synom zaznamenal
v roči a slobody vydal na neho rov-

Towson typický anglicky me-
štan nemal z Jakobíniči nič spo-
ločného a dokonca ako sám prizná-
val proti nim, ale Levocania
mali iné názory. Na druhý deň po
príchode do Levoče za Towsonom
prišli dva mestskí úradníci a po-
žiadali ho, aby im dał svoj pas.
Towson neboli tým prekvapený, le-
bo aj v iných mestách sa s tým
stretnával. Lenže v Levoči pas ne-
bol mu vrátený, ale jeho samého
predvali pred súd na radnici. Tu
si vypočul obžalobu zo šponzáze.
Hľa, čo píše Towson:

„My sme tu, pane, radcovia me-
sta Levoče, zvolení Ježišovským
a apoštolským Veličenstvom; ako
takí musíme slúžiť Ježišovi Velickej
stvu svojimi majetkami a svojimi

životmi. V dôsledku toho i ako mudi a rozvážni služobníci koru ny musíme storozhovať dbať o ve rejnú bezpečnosť, zverenú do na sých ruk. Zavolali sme vás preto, Robert Towson, čo sa vydávate za anglického cestovateľa, lebo vás ve lmi rázne podozrivame, že ste emisárom francúzskych Jakobínov. Preskúmali sme vaš pás: potvrdzu ie sa v dom že ste anglicky su

všetci sú vás usúvajú, že je v
falošnej pas a vy, že ste celkom
isté agentom Klubu Jakobínov. Bo-
lo by totiž veľmi smiešne a celkom
podivné, ak by anglicky minister
vydal pas maďarským
jazykom.

Chcel som túto okolnosť vysve-
tliť, nedali mi však čas.

„Aj to vieme — pokračoval reč-
ník — a vy to zaisté pripustíte, že
rozprávate po francúzsky. A bije
do očí, ako veľmi francúzsky vy-
zeráte; aj priliehavé uhorské noha-
vice, ktoré nosíte, dosťatočne doká-
zujú, že sa chcete vydávať za nie-
koho kých nie ste. Nuž a preo? Necháme si váš pas a vy tu zo-
stanete dôvity, kym neobdržíme
z Budy príkazy...“

Márne som im pripomínať, že francúzstina je diplomatická reč a keby sa dostali na dvor svojho panovníka, počuli by, ako všetci šľachtici ich krajiny rozprávajú po francúzsky. Dodal som, že vobec nie sú povoleni posudzovať, či vyzerám ako Francúz alebo ako Angliačan, lebo v tomto stratenom kúte akistie zriedka vidieť predstaviteľa jedného Či druhého z týchto národov, a že úzke nohavice nosím jednako pre osobne pohodlie a jednak z úcty k zvykom krajiny, ktorou cestujem. Povedal som, že si cítim ich panovníka a napokon, že sa mi tak isto ako im hnuisia zásady jakobi-nov. Boli však takí nevedomi, že nijak rozumné myšlienky nemohli na nich zapôsobiť. Boli to akysi napolo divi barbari. A tak som radšej zmlkol a odísiel preč.

Miestodržiteľ sa na štastie vrátil a požiadal ma, ako sa dalo očakávať, v duchu uhorskéj pohostinosti, aby som odísiel z hostinca, ktorý nestal za veľa, a ubytoval sa u meho, kam dal preniesť moju ba-tožinu. Ale aj najpriek jeho vyskej hodnosti a postavenia dali mestskí radvovia, ktorí ma vypočúvali, zo-brat moje zvršky z rúk mestodržiteľových ľudí a uložili ich v svojej zasedacej sieni. Tento den nečakaný zosah ma veľmi znenkojkal, nie zo-

Spišskéj Novej Vsi. Už v októbri začali akciovú spoločnosť a dali sa do práce. Rok neskôr šie — 7. novembra 1892 roku sa objavila prvý vlak — lokálka ponorená niekym "levočskou Ančou". Umožnila urychlenie spojenia zo železničnou traťou, ale len to. A tak už ostalo po dnes. Na jednom konci zeleničnej trate je Spišská Nová

OČAKÁVANIE NA NOVÉ

Nikdy sa už Levoča nezdvihla do dávnej slávy. V roku 1923 prestala byť siedmokrát župy, roku 1949 stratiť krajský súd a od roku 1960 prestala byť aj okresným mestom. Privilégia sa stali iba dokumentom kráľovských panovanií. Avšak Levočania sa nevzdali a nestratili nádej, že ich mesto stane sa výhľadovo- ným srediskom oršem než nie obchodným, ale turistickým, lebo práve tie možnosti sú tu ohromne. Riessi sa tiež otázka zamestnanosti Levočanov. Svoj podiel na tom budú mať nové podniky, ktoré vzniknú v najbližších rokoch, a pre turistov a návštěvníkov vzniknu tu campingy, priehradá, chaty — slovom plne vybavené turisticky racionálne. O potrebe tohto rajónu svedčí už aspoň to, že len vianí prešlo bránami Levoče vyše 70 tis. návštěvníkov — polovica zo zahraničia.

**LEN PRE NEVERNÉ
MANŽELKY?....**

Na koniec ešte jednu zaujímačku. Hneď vedla chrámu Jakuba, pri vchode zo starej návsi, ktoré stavebný sloh je mimo talianskych majstrov, kedy prichádzali aj na Slovensko pozoruhodná originálna venkovská klietka. Do nej sa kedysi zažávali neverný manželky. Kto ríká sa, že túto klietku chceli niekoľkrát likvidovať, ale levočskí žiači sa náramne proti tomu za dým bránili, a preto tam stojí dodnes... Ked' sme pri klietke v manželskej láske, tak sa nevernosť v zaujímalo by nás či si len na levočskí mužovia na žiadnu takú klietku nikdy nezaslužili... lebo akoby to len bola tá stredu

• 6